

KYRKSLÄTTS LÄROPLAN FÖR FÖRSÖKET MED TVÅÅRIG FÖRSKOLEUNDERVISNING

Innehållsförteckning

KYRKSLÄTTS LÄROPLAN FÖR FÖRSÖKET MED TVÅÅRIG FÖRSKOLEUNDERVISNING.....	1
TILL DEN SOM ANVÄNDER GRUNDERNA.....	4
1. GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN FÖR FÖRSÖKET OCH DEN LOKALA LÄROPLANEN FÖR FÖRSÖKET	5
1.1 Grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning.....	5
1.2 Den lokala läroplanen för försöket.....	5
2. FÖRSKOLEUNDERVISNINGENS UPPDRAG, ANORDNANDE OCH ALLMÄNNA MÅL I FÖRSÖKET	
MED TVÅÅRIG FÖRSKOLEUNDERVISNING.....	9
2.1 Den tvååriga förskoleundervisningens uppdrag som en del av lärtigen.....	9
2.2 Anordnande av tvåårig förskoleundervisning.....	10
2.3 Allmänna skyldigheter som styr anordnandet av tvåårig förskoleundervisning.....	11
2.4 Värdegrund.....	12
2.5 Synen på lärande.....	13
2.6 Mångsidig kompetens.....	13
Förmåga att tänka och lära sig.....	14
Kulturell och kommunikativ kompetens.....	15
Vardagskompetens.....	15
Multilitteracitet.....	15
Digital kompetens.....	16
Förmåga att delta och påverka samt en hållbar livsstil.....	16
3. EN VERKSAMHETSKULTUR SOM STÖDER VÄXANDE OCH LÄRANDE.....	19
3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen.....	20
En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen.....	20
Glädje genom lärande, insikt och lek.....	21
Delaktighet, likabehandling och jämlikhet.....	21
Kulturell mångfald och språkmedvetenhet.....	22
Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil.....	22
3.2 Lärmiljöer.....	24
3.3 Samarbete i den tvååriga förskoleundervisningen och vid övergångarna.....	26
Samarbete inom förskoleundervisningen.....	26
Samarbete med vårdnadshavarna.....	27
Samarbete vid övergångarna.....	28
4. MÅL FÖR UNDERVISNINGEN OCH DET PEDAGOGISKA GENOMFÖRANDET I DEN TVÅÅRIGA	
FÖRSKOLEUNDERVISNINGEN.....	30
4.1 Mångsidiga arbetssätt.....	30

.....	32
4.2. Pedagogisk dokumentation	33
4.3 Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet.....	34
Utvärdering och utveckling av verksamheten under försöket	35
4.4 Lärområden i den tvååriga förskoleundervisningen	36
Språkens rika värld.....	37
Mina många uttrycksformer	40
Jag och vår gemenskap	41
Jag utforskar min omgivning.....	43
Jag växer, rör på mig och utvecklas	46
4.5 Preciseringar gällande språklig och kulturell mångfald	48
5. Stöd för växande och lärande	51
5.1 Principerna för stöd	51
5.2 Samarbete med vårdnadshavaren i samband med stöd	52
5.3 Allmänt stöd.....	52
5.4 Intensifierat stöd.....	52
5.5 Särskilt stöd.....	54
5.6 Stödformer som fastställs i lagen om grundläggande utbildning	58
6. ELEVVÅRD	62

TILL DEN SOM ANVÄNDER GRUNDERNA

Statsrådet godkände i december 2020 lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning. Försöket inleds i augusti 2021 och avslutas i maj 2024. Utbildningsstyrelsen har utarbetat dessa grunder för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning. I grunderna föreskrivs om det pedagogiska genomförandet av den tvååriga förskoleundervisningen.

Dessa grunder utgår från Grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014) men de har till de delar det behövs bearbetats så att de lämpar sig för försöket. Kapitlen som behandlar stödet för barnets växande och lärande (trestegstödet) och elevvården följer Grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014), eftersom det i lagstiftningen inte har gjorts några ändringar som berör dessa. Då grunderna har utarbetats har man också använt Grunderna för planen för småbarnspedagogik (2018), resultatet av forskning, utvärdering och utvecklingsarbete som berör förskoleundervisning och småbarnspedagogik samt den respons som man fått av olika sakkunniga i samband med beredningen av grunderna.

Försöket med tvåårig förskoleundervisning genomförs i de kommuner som valts ut att delta till försöket och endast en del av barnen på 5 och 6 år deltar i försöket. Vårdnadshavarna ansöker om en plats för barnet till den tvååriga förskoleundervisningen i enlighet med den information och de instruktioner som ges av försökskommunerna. Den tvååriga förskoleundervisningen och den därtill hörande verksamheten är avgiftsfri för barnen som deltar i försöket. Vårdnadshavarna har också möjlighet att vid behov få bidrag för transport för barnen. Barnen som deltar i den tvååriga förskoleundervisningen ska ha möjlighet att delta i småbarnspedagogik som erbjuds utöver förskoleundervisningen.

I grunderna för försöket betonas att man i pedagogiken utgår från barnet, leken och ett undersökande arbetssätt samt att man värnar om barnets välbefinnande. I den tvååriga förskoleundervisningen får varje barn lära sig i sin egen takt. Då förskoleundervisningen ordnas under två år är det möjligt att bättre än tidigare långsiktigt fokusera på verksamhet som följer förskoleundervisningens mål samt på att utveckla verksamheten. Grunderna har utarbetats så att verksamheten och undervisningen i enlighet med dem bildar en naturlig del av barnets lärtig från småbarnspedagogiken till den grundläggande utbildningen.

Försökskommunerna ska göra upp sina egna, lokala läroplaner för försöket i enlighet med dessa grunder. I den lokala läroplanen för försöket preciseras målen som ställts upp i grunderna för försöket. Det är särskilt viktigt att fästa uppmärksamhet vid de yngre barnen och

vid att barnens dag ordnas på ett enhetligt sätt. En väsentlig skillnad är också att stödet för barnets växande och lärande samt elevvården även omfattar 5-åringarna som deltar i försöket.

I enlighet med försökets natur uppmuntrar Utbildningsstyrelsen försökskommunerna att modigt ta sig an utvecklingen av verksamheten vid försöksverksamhetsställena.

1. GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN FÖR FÖRSÖKET OCH DEN LOKALA LÄROPLANEN FÖR FÖRSÖKET

1.1 Grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning

Dessa grunder för läroplanen är en nationell föreskrift utfärdad av Utbildningsstyrelsen enligt lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning, utifrån vilken den lokala läroplanen ska utarbetas och den tvååriga förskoleundervisningen genomföras. Beredningen av läroplansgrunderna regleras förutom av lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning särskilt av lagen och förordningen om grundläggande utbildning och av statsrådets förordning som fastställer målen för förskoleundervisningen.

Syftet med grunderna för läroplanen är att stödja genomförandet av försöket med tvåårig förskoleundervisning. Ett särskilt syfte är att främja smidiga övergångar från småbarnspedagogik till förskoleundervisning och från förskoleundervisning till nybörjarundervisning på ett sätt som tryggar kontinuiteten och enhetligheten under barnets uppväxt och lärtid. Grunderna har beretts i samarbete med intressegrupper och utgående från resultaten av det senaste forsknings-, utvärderings- och utvecklingsarbetet.

I grunderna för läroplanen fastställs målen för undervisningen under försöket med tvåårig förskoleundervisning samt lärområdena och deras centrala innehåll. I grunderna fastställs också hur samarbetet mellan hemmet och förskoleundervisningen samt stödet för barnens växande och lärande och elevvården ska genomföras. Förskoleundervisningen är en helhet som omfattar undervisning och fostran, där målen inom olika delområden är relaterade till varandra och formar grunden för verksamhetskulturen. Grunderna innehåller därför också text som klargör målen för förskoleundervisningen.

I slutet av varje kapitel i dessa läroplansgrunder finns anvisningar för utarbetandet och utvecklingen av den lokala läroplanen för försöket. I grunderna finns också hänvisningar till lagstiftning. Syftet med hänvisningarna är att tydliggöra sambandet mellan beskrivningarna i grunderna och lagstiftningen.

Avvikande från författningarna som reglerar förskoleundervisningen används i dessa grunder benämningen barn i stället för elev, stöd för växande och lärande i stället för stöd för lärande och skolgång, och elevvård i stället för termen elevhälsa som används i lagen om elev- och studerandevård. Vårdnadshavare används i betydelsen barnets förälder eller annan vårdnadshavare. I enlighet med lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning används för de utbildningsanordnare som deltar i försöket benämningen försökskommun och för de enheter som deltar i försöket begreppet försöksverksamhetsställe. För tvåårig förskoleundervisning används också det kortare begreppet förskoleundervisning eller förskola.

Läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning är en helhet som omfattar fyra nivåer. Den består av nationella läroplansgrunder, lokala läroplaner, årliga planer och planer för barnens lärande.

1.2 Den lokala läroplanen för försöket

En försökskommun som deltar i försöket med tvåårig förskoleundervisning ska göra upp en lokal läroplan för försöket och innan försöket inleds 1.8.2021 fatta ett beslut om att ta i bruk den. Försökskommunen kan även i utarbetandet av den lokala läroplanen samarbeta med andra kommuner som deltar i försöket.

Utbildningsanordnaren ska göra upp en elevvårdsplan för genomförandet av den samlade elevvården. Utbildningsanordnarens elevvårdsplan ersätter den lokala läroplanen för elevvårdens del.

Den lokala läroplanen för försöket ska utarbetas så att den beskriver, styr och stöder anordnandet av förskoleundervisningen vid alla försöksverksamhetsställen. Vid uppgörandet av den lokala läroplanen ska försökskommunen beakta de lokala särdragen och barnens behov samt resultat från utvärderingar och utvecklingsarbete som gäller förskoleundervisningen. De lokala planerna kan precisera de nationella grunderna, men de kan inte utesluta mål eller innehåll som förutsätts i lagen, förordningen eller i grunderna.

Varje försökskommun ska godkänna läroplanen för försöket separat för förskoleundervisning på svenska, finska och samiska och vid behov för förskoleundervisning på något annat språk.

Försökskommunen ska dessutom utgående från läroplanen för försöket göra upp en årlig plan och på förhand underrätta vårdnadshavarna om centrala frågor som bestäms i den. I planen preciseras hur den lokala läroplanen förverkligas vid varje försöksverksamhetsställe under det aktuella året. Också planerna för barnens lärande samt de individuella planerna som anknyter till stöd för barnets växande och lärande ska utarbetas utgående från den gemensamma läroplanen.

För ett barn som deltar i tvåårig förskoleundervisning och som får intensifierat stöd ska man utarbeta en plan för barnets lärande. För barn som omfattas av särskilt stöd ska man utarbeta en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP).

Planeringen av och innehållet i dessa planer föreskrivs närmare i kapitel 5 (Stöd för barnets växande och lärande) i dessa grunder. För att göra verksamheten ännu mer målinriktad kan läraren utarbeta en plan för varje barns lärande i samarbete med barnet och vårdnadshavaren. Största delen av barnen som deltar i försöket deltar även i småbarnspedagogik utöver förskoleundervisningen där man i enlighet med lagen om småbarnspedagogik ska utarbeta en plan för barnets småbarnspedagogik. För att barnets dag och lärtid ska vara enhetlig vore det motiverat att ta i bruk en enda plan för barnet i förskoleundervisningen och den småbarnspedagogik som barnet därtill deltar i. En individuell plan för barnet stöder också samarbetet med vårdnadshavarna. Försökskommunen kan besluta att pröva ta i bruk en enda, enhetlig plan vid försöksverksamhetsställena. När det gäller barn som får intensifierat och särskilt stöd ska man iaktta bestämmelserna i kapitel 5.

Den lokala läroplanen för försöket utarbetas med hänsyn till övriga lokala planer, såsom:

- plan för småbarnspedagogik
- förskoleundervisningens läroplan
- läroplanen för den grundläggande utbildningen
- välfärdsplan för barn och unga enligt barnskyddslagen
- plan för likabehandling enligt lagen om likabehandling
- plan enligt diskrimineringslagen

Då den lokala läroplanen för försöket utarbetas är det viktigt att för personalen som deltar i försöket reservera möjligheter att bekanta sig med grunderna för läroplanen för försöket och de ändringar som gjorts i dem samt diskutera och reflektera över vilka pedagogiska styrkor enheterna har och vad som behöver utvecklas med beaktande av den förnyade förskoleundervisningen. De här diskussionerna är en förutsättning för att man ska kunna utarbeta och ta i bruk en lokal läroplan av hög kvalitet. Under försökets gång är det bra att reservera möjligheter till diskussioner inom arbetsgemenskaperna och för samarbete i anslutning till försöket.

Försökskommunen har som uppdrag att utvärdera sin förskoleundervisning och dess effekt och delta i extern utvärdering av sin verksamhet. Försökskommunen har också skyldighet att delta i extern utvärdering och forskning som berör försöket med tvåårig förskoleundervisning.

Eventuella ändringar i dessa grunder för läroplanen för försöket förutsätter att motsvarande ändringar görs i den lokala läroplanen och omsätts i praktiken. Försökskommunen kan också granska sin läroplan och förbättra dess kvalitet och ändamålsenlighet utifrån lokala behov och genom att utnyttja resultaten från utvecklingsarbetet.

Läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning i Kyrkslätt är en helhet bestående av Grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning och Kyrkslättts kommuns kompletterande text. Läroplanerna har uppgjorts på svenska och finska och är godkända av förskoleverksamhets- och utbildningsnämnderna. Läroplanerna har publicerats i elektronisk form i Utbildningsstyrelsens e-grunder och på kommunens webbsida.

Personal från kommunal och privat småbarnspedagogik har deltagit i läroplansarbetet. Grundläggande utbildningen, rådgivningen, social- och familjetjänsterna, församlingen och vårdnadshavarna har deltagit i arbetet genom att kommentera läroplanen utgående från sin sakkunnighet. Läroplanen har utarbetats med hänsyn till bl.a. följande dokument:

- *Kyrkslättts plan för småbarnspedagogik*
- *Läroplanen för förskoleundervisningen i Kyrkslätt*
- *Förskoleundervisningens läroplan i Kyrkslätt*
- *Elev- och studerandevårdstrategi för Kyrkslättts kommun*
- *Kyrkslättts kommunstrategi*
- *Plan för barns och ungas välfärd*
- *Grunder och rekommendationer för utvärdering av småbarnspedagogikens kvalitet (Nationella centret för utbildningsutvärdering, NCU)*

Kyrkslätt förverkligar Unicefs barnvänliga kommuns verksamhetsmodell. Verksamhetsmodellens principer som stärker barnets delaktighet har beaktats vid utarbetandet av läroplanen.

Läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning i Kyrkslätt styr anordnandet av tvåårig förskoleundervisning i hela kommunen och förpliktigar de verksamhetsställen som deltar i försöket att ordna minst sådan förskoleundervisning som definieras i planen. Läroplanen kompletteras med processbeskrivningar som specificerar förfaringssätt och med riktlinjer som stöder arbetet på verksamhetsställena. Verksamhetsställena preciserar läroplanen via Läsårsplan för förskoleundervisningen, Årsklockan för det funktionella samarbetet mellan förskola och skola, Gruppens plan för förskoleundervisning och Verksamhetsställets elevvårdsplan.

Utvärderingen av läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning och utvärderingen av förverkligandet av den sker kontinuerligt. Verksamheten utvärderas två gånger per år enligt kommunens bedömningskriterier och de utvecklingsmål som lyfts fram ur försökläroplanen. Deltagande i extern utvärdering sker i enlighet med försökslagstiftningen.

Verksamhetsställena informerar vårdnadshavarna om läroplanen och den läsårsplan som specificerar den. Vårdnadshavarna har möjlighet att delta i planering, genomförande och utvärdering av tvåårig förskoleundervisning och i utvecklingen av verksamheten. Den allmänna utvärderingen görs en gång

per år med hjälp av en kundbelåtenhetsförfrågan. Resultatet av förfrågan behandlas med personal och vårdnadshavare och sammanställningen på kommunal nivå publiceras på kommunens hemsida. Utvecklingen av verksamheten baseras på resultaten av kundbelåtenhetsförfrågan.

Barnets plan för förskoleundervisning uppgörs för varje barn. Planen granskas och utvärderas regelbundet, minst två gånger per läsår.

Barnets förskoleundervisningsplan utarbetas, granskas och förverkligandet av den utvärderas i samarbete mellan läraren, vårdnadshavarna och barnet. Specialläraren inom småbarnspedagogik deltar i bedömningen av barnets stödbehov, stödåtgärder eller deras förverkligande enligt behov. Barnet deltar i uppgörandet och utvärderingen av sin plan för tvåårig förskoleundervisning utgående från sin egen förmåga. Barnets portfolio används som underlag för samtalen.

Om barnet utöver förskoleundervisningen deltar i småbarnspedagogiken fungerar Barnets plan för förskoleundervisning också som Barnets plan för småbarnspedagogik.

2. FÖRSKOLEUNDERVISNINGENS UPPDRAG, ANORDNANDE OCH ALLMÄNNA MÅL I FÖRSÖKET MED TVÅÅRIG FÖRSKOLEUNDERVISNING

2.1 Den tvååriga förskoleundervisningens uppdrag som en del av lärtigen

Syftet med försöket med tvåårig förskoleundervisning är att stärka jämlikheten i utbildningen, utveckla förskoleundervisningens kvalitet och genomslag samt utreda kontinuiteten mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och nybörjarundervisningen. Vidare är syftet att utreda familjernas serviceval samt att få information om hur tvåårig förskoleundervisning påverkar barns förutsättningar för utveckling och lärande samt deras sociala färdigheter och utvecklingen av en sund självkänsla.

Förskoleundervisningens uppdrag är att i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna främja barnets förutsättningar för utveckling och lärande samt stärka barnets sociala färdigheter och en sund självkänsla genom lek och positiva lärupplevelser. Småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen, som är en del av småbarnspedagogiken, samt den grundläggande utbildningen ska med tanke på barnets växande och lärande bilda en konsekvent och kontinuerlig helhet som lägger grund för ett livslångt lärande. Verksamheten ska planeras så att den utgår från barnet och dess uppdrag är att stärka barnets positiva självbild och uppfattning om sig själv som lärande individ.

Utgångspunkten för en högklassig helhet är att lärarna och den övriga personalen känner till de olika skeden under lärtigen samt de centrala mål, särdrag och verksamhetssätt som anknyter till dem. För att barnens växande och lärande ska fortlöpa smidigt, ska övergångarna planeras och utvärderas gemensamt på det sätt som beskrivs i kapitel 3.3. Undervisningspersonalen och den övriga personalen ska samarbeta med vårdnadshavarna under alla skeden av barnens lärtig. Målet är att varje barns lärtig fortlöper smidigt från småbarnspedagogik till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen utgående från barnets behov. För att målet ska nås är det viktigt med en systematisk ledning av personalens samarbete och kompetens både vid försöksverksamhetsställena och i försökskommunerna.

Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål som beskrivs i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014) gäller också försöket med tvåårig förskoleundervisning. I försöket betonas ändå kontinuiteten och enhetligheten i barnets uppväxt och lärtig ännu starkare än tidigare. I försöket betonas också att barnets dag ska vara enhetlig.

Målet är att den tvååriga förskoleundervisningen ska bilda en pedagogiskt enhetlig helhet. I förskoleundervisningen ska man tillämpa en pedagogik som lämpar sig för småbarnspedagogik och barnens egna intressen ska tas i beaktande när undervisningen ordnas. Då förskoleundervisningen ordnas under två år ger det nya möjligheter att fokusera på och fördjupa sig i genomförandet av lärområdena och utvecklingen av verksamhetskulturen. Den tvååriga förskoleundervisningen ger också barnen tid att utvecklas och lära sig i sin egen takt.

I den tvååriga förskoleundervisningen är det också möjligt att ännu tidigare och bättre lägga märke till barnens individuella behov av stöd. Försöket stärker förskoleundervisningens betydelse när det gäller att i ett tidigt skede upptäcka barnets behov av stöd för växandet och lärandet, att genomföra stödet och även att förebygga svårigheter. Den tvååriga förskoleundervisningen är målinriktad verksamhet. Målen för undervisningen fastställs enligt grunderna för läroplanen för försöket och den lokala läroplanen för försöket som utarbetats utgående från läroplansgrunderna. I läroplanen ska man inte

ställa upp några gemensamma mål för barnens kunnande. Mål för den pedagogiska verksamheten som utgår från individen främjar barnens växande och lärande, och därför ska läraren diskutera varje barns individuella behov, önskemål och mål för lärandet med barnet och barnets vårdnadshavare. Förskolepersonalen ska planera undervisningen och utveckla lärmiljöerna utgående från dessa behov och önskemål.

I förskoleundervisningen deltar i och med försöket allt yngre barn, vars behov man ska fästa särskild uppmärksamhet vid. Den tvååriga förskoleundervisningen ska planeras och genomföras så att alla barn har möjlighet att bli inspirerade, pröva på olika saker och att lära sig nytt. I förskoleundervisningen ska man beakta barnens behov av vård och omsorg.

Lek i olika former är starkt närvarande i förskoleundervisningens verksamhet. Barnens kunnande inom de olika kunskaps- och färdighetsområdena breddas genom att de agerar och är aktiva och leker i olika lärmiljöer. Målet är att barnen i förskoleundervisningen ska få möjligheter till vänskap, nya intresseområden och lärande som ger glädje.

I förskoleundervisningen ska barnen ges tillfälle att kommunicera på flera olika sätt och att stärka sina sociala färdigheter. Målet är att barnen lär sig att värdesätta att alla människor är likvärdiga och att de själva är unika. Den tvååriga förskoleundervisningen ska utvecklas enligt principen om inkludering. Alla barn ska kunna delta tillsammans i förskoleundervisningen oberoende av till exempel stödbehov, funktionsvariationer eller kulturell bakgrund.

2.2 Anordnande av tvåårig förskoleundervisning

Anordnandet av tvåårig förskoleundervisning grundar sig på lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning. I det här kapitlet behandlas centrala skyldigheter som berör anordnandet av den tvååriga förskoleundervisningen. Närmare bestämmelser om anordnandet föreskrivs i lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning.

En försökskommun vars försöksgrupp omfattar både svensk- och finskspråkiga barn är skyldig att ordna tvåårig förskoleundervisning separat för vardera språkgruppen.

I den tvååriga förskoleundervisningen är undervisningsspråket antingen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen ges på något annat språk än de som fastställs i lagen om grundläggande utbildning, om det inte äventyrar barnens möjligheter att följa med undervisningen. Om detta bestäms närmare i kapitel 4.5. Vid anordnandet av tvåårig förskoleundervisning ska man beakta författningarna som gäller behörighet inom undervisningsväsendet. Försöket får inte ordnas vid ett sådant verksamhetsställe för förskoleundervisning där barnet inte har möjlighet till småbarnspedagogik utöver förskoleundervisningen. Genom att erbjuda förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken på samma plats strävar man efter att säkerställa en enhetlig dag för barnet och bestående sociala relationer.

Det är på försökskommunens ansvar att se till att barnen som hör till målgruppen och deras vårdnadshavare får tillräcklig information. Försökskommunen har skyldighet att informera vårdnadshavaren till barnet som hör till försöksgruppen om möjligheten att ansöka om att delta i tvåårig förskoleundervisning och godkänna ansökan av ett barn som hör till försöksgruppen. Vårdnadshavaren till ett barn som hör till försöksgruppen ska se till att barnet deltar i förskoleundervisning som varar i två år och som ordnas vid försöksverksamhetsstället eller i annan verksamhet genom vilken målen för den tvååriga förskoleundervisningen uppnås.

Utgångspunkten är att ett barn som antagits till tvåårig förskoleundervisning deltar i all verksamhet. Vårdnadshavaren, läraren och personalen som deltar i ordnandet av förskoleundervisning ska i samarbete se till att barnet regelbundet deltar i förskoleundervisningen. Försökskommunen beslutar och informerar vårdnadshavarna om förfaranden som gäller att ansöka om befrielse på grund av barnets sjukdom eller andra skäl.

Försökskommunen fattar efter meddelande av barnets vårdnadshavare beslut om att barnets deltagande i tvåårig förskoleundervisning vid försöksverksamhetsstället upphör.

Tvåårig förskoleundervisning ska ges under två år i sammanlagt minst 1 400 timmar, minst 700 timmar vartdera året. Barn som deltar i tvåårig förskoleundervisning har också rätt till småbarnspedagogik utöver förskoleundervisningen. Barnets dag kan omfatta högst fem timmar förskoleundervisning. Om det i försöksgruppen ingår barn för vilka har fattats beslut om förlängd läroplikt, kan deras förskoleundervisning genomföras i enlighet med lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning. Under den tvååriga förskoleundervisningen kan barnet inte delta i förberedande undervisning före den grundläggande utbildningen.

Den tvååriga förskoleundervisningen kan genomföras som gemensam undervisning för barnen i försöksgrupperna som består av två åldersklasser. Arrangemanget skulle ur barnens synvinkel stödja en enhetlig lärtig och ge möjlighet till flexibla framsteg i lärande utgående från barnets färdigheter och behov och oberoende av åldersklassen. I en grupp med två åldersklasser är det också möjligt att utnyttja kompetensen hos mer erfarna barn då man handleder barnen i verksamheten. Försökskommunen beslutar ändå lokalt om lämpliga sätt att bilda grupperna i förskoleundervisningen under försökets gång.

Försökskommunen kan köpa förskoletjänsterna av en offentlig eller privat serviceproducent. Försökskommunen ansvarar för att de tjänster som köps ordnas enligt försökslagstiftningen och enligt föreliggande läroplansgrunder.

2.3 Allmänna skyldigheter som styr anordnandet av tvåårig förskoleundervisning

Skyldigheterna som styr förskoleundervisningen grundar sig på Finlands grundlag, lagen och förordningen om grundläggande utbildning och på de författningar och bestämmelser som utfärdats med stöd av dem samt elev- och studerandevårdslagen.

Då undervisningen ordnas ska man även beakta förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning eller internationella avtal som Finland förbundit sig att följa. Sådana är bland annat lagen om likabehandling, jämställdhetslagen, Europakonventionen om mänskliga rättigheter och FN:s konvention om barnets rättigheter.

Enligt lagen om grundläggande utbildning är målet för förskoleundervisningen att stödja barnens utveckling till humana människor och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar och att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som behövs i livet. Förskoleundervisningen ska också främja bildning och jämlikhet. Målen för undervisning och fostran beskrivs närmare i statsrådets förordning som behandlar förskoleundervisningens mål.

Förskoleundervisningen ska på ett positivt sätt ta hänsyn till mångfalden av barnens språkliga, kulturella, åskådningsmässiga och religiösa bakgrund. Barnens åsikter ska beaktas och utvecklingen av deras identitet stödjas.

I lagstiftningen som berör förskoleundervisningen betonas vårdnadshavarnas delaktighet. Vårdnadshavarna har rätt att få information om förskoleundervisningens mål och verksamhet redan innan anmälan till förskoleundervisningen sker och om sitt barns förskoledag under åren i förskolan.

Vårdnadshavarnas åsikter och den information och respons som de ger ska användas när man utvecklar förskoleundervisningen.

Ett barn som deltar i förskoleundervisning har rätt att varje dag i förskolan få undervisning enligt läroplanen samt sådant stöd som förutsätts för en gynnsam uppväxt och lärande. För att trygga denna rätt ska alla som arbetar med barnet i förskolan följa den läroplan som försökskommunen fastställt och andra normer som reglerar verksamheten.

Förskoleundervisningen, materialen och redskapen som används i undervisningen samt den elevvård som behövs är avgiftsfria. Barnen ska varje förskoledag avgiftsfritt få en fullvärdig måltid som är ändamålsenligt ordnad och övervakad.

Barn som deltar i förskoleundervisning har rätt till en trygg och säker lärmiljö. Tryggheten och säkerheten ska beaktas i lärmiljöerna och i all verksamhet i förskolan. En verksamhetskultur som bygger på ömsesidig respekt och omsorg och lärmiljöer som lämpar sig för förskoleundervisningen utgör grunden för barnens känsla av trygghet och säkerhet. Frågor i anknytning till trygghet och säkerhet beskrivs närmare i kapitlen 3 och 6. Vid anordnandet av undervisning ska dessutom beaktas föreskrifter om arbetarskydd och personuppgifter samt föreskrifter om utredning av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn. I den tvååriga förskoleundervisningen kan man vid behov och enligt övervägande samt med beaktande av barnets ålder och på ett sätt som är lämpligt för förskoleundervisningen tillämpa sådana disciplinära åtgärder och fostrande samtal som avses i lagen om grundläggande utbildning. Försökskommunen gör i samband med läroplanen upp en för den tvååriga förskoleundervisningen lämplig plan för användningen av disciplinära åtgärder och fostrande samtal och därtill hörande förfaringssätt.

2.4 Värdegrund

Den tvååriga förskoleundervisningen bygger på uppfattningen om barndomens egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i gemenskapen.

Barnen har rätt att lära sig och bilda sig en uppfattning om sig själva och världen utifrån sina egna perspektiv. Barnen har rätt att lära sig genom lek och att glädja sig över sitt lärande. Barnets tidigare upplevelser och färdigheter utgör en del av barnets lärtig. Det är viktigt att respektera alla barn som individer samt att de agerar och lär sig på flera olika sätt. Barnens uppfattningar och åsikter ska värdesättas och de ska få delta i utformandet av lärmiljöerna och enligt sina förutsättningar även i planeringen och utvärderingen av verksamheten. Barnen ska spurras till samarbete och gemenskap.

Varje barn har rätt till god undervisning och omsorg. God förskoleundervisning kännetecknas av uppmuntrande respons och rättvist bemötande. Barnen har rätt att uttrycka sig och sina tankar, hantera känslor och konflikter samt pröva och lära sig nya saker. Förskoleundervisningen ska stödja barnens förmåga att förstå värderingar, tillägna sig hälsosamma levnadsvanor samt utveckla sina emotionella färdigheter och sitt sinne för estetik.

Verksamhetsmiljön i förskolan ska stödja barnens likabehandling och jämlikhet. Förskoleundervisningen ska främja barnens möjligheter att utveckla sina färdigheter och att göra val oberoende av förväntningar och begränsningar som hör samman med kön, ursprung, kulturbakgrund eller andra personliga egenskaper.

Samarbete mellan förskolepersonalen och vårdnadshavarna bidrar till att trygga barnens välbefinnande. Grunden för en konstruktiv kommunikation och undervisning bygger på att

förskolepersonalen bemöter mångfalden av familjer och deras språk, kulturer, åskådningar, religioner, traditioner och syner på uppfostran med öppenhet och respekt.

I förskoleundervisningen ska man följa principerna om hållbar livsstil och beakta dess olika dimensioner: den sociala, den kulturella, den ekonomiska och den ekologiska. I förskoleundervisningen ska man värdesätta bildning, vilket tar sig uttryck i hur man förhåller sig till sig själv, andra människor, omgivningen och kunskap samt i sätten och viljan att agera rätt. Mobbning, rasism eller våld accepteras inte i någon form.

Undervisningen ska vara partipolitiskt, religiöst och konfessionellt obunden. Förskoleundervisningen får inte användas som kanal för kommersiell påverkan.

2.5 Synen på lärande

Tvåårig förskoleundervisning baserar sig på en syn på lärande, enligt vilken barn tillägnar sig nya kunskaper och färdigheter i samverkan med andra människor och den närmaste omgivningen. Lärandet är en helhetsbetonad process och sker överallt. I lärandet kombineras kunskaper, färdigheter, handlingar, känslor, sinnesförmågor, fysiska upplevelser, språk och tankar. Synen på lärande utgår från uppfattningen om barnet som en aktiv aktör. Det väsentliga i lärandet är att barnen själva är aktiva och litar på sina möjligheter som lärande individer. Också barnens vilja och tilltagande förmåga att fungera tillsammans har betydelse för lärandet. I förskoleundervisningen lär sig barnen genom att leka, röra på sig, utforska, utföra olika uppgifter, uttrycka sig själva och skapa konst. Positiva känsloupplevelser, glädje och nyskapande verksamhet främjar lärandet och sporrar barnen att utveckla sitt kunnande. Positiva känsloupplevelser, glädje och nyskapande verksamhet främjar lärandet och sporrar barnen att utveckla sitt kunnande.

Utgångspunkten för lärandet är barnets tidigare erfarenheter och kunnande. Det är viktigt att nya kunskaper och färdigheter har anknytning till barnens vardag och erfarenhetsvärld. I förskoleundervisningen får barnen lära sig att samarbeta med andra och att ställa upp individuella och gemensamma mål för verksamheten. I verksamheten ska man lyssna till barnen, höra deras åsikter, diskutera med dem och handleda dem att ta hänsyn till andra. På det viset upplever barnen att de är en del av gruppen och gemenskapen. Kamratgruppen och känslan av att höra till en gemenskap är viktiga för barnets lärande och delaktighet. Målet är att aktiviteter som är lämpligt utmanande och nya kunskaper och färdigheter som barnen lär sig väcker deras lust att lära sig mera.

Leken är betydelsefull för barnens lärande. Leken är aktivitet som motiverar barnet och ger glädje och där barnen samtidigt lär sig många färdigheter och tillägnar sig kunskap. I förskoleundervisningen ska man förstå lekens egenvärde för barnet samt lekens pedagogiska betydelse för lärandet och barnens helhetsmässiga utveckling och välbefinnande.

2.6 Mångsidig kompetens

Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter på det sätt som situationen kräver. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Den stärks stegvis under lärtiden genom studier inom olika kunskaps- och färdighetsområden, vardagliga aktiviteter och kommunikation. Behovet av mångsidig kompetens betonas när den omgivande världen förändras. Att växa som människa, att studera och arbeta samt att fungera som medborgare förutsätter både nu och i framtiden en mångsidig kompetens som överskrider gränserna mellan olika vetenskapsområden och för samman olika vetenskapsområden.

Utvecklingen av mångsidig kompetens ska beaktas i all verksamhet i den tvååriga förskoleundervisningen: vid utvecklandet av verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt i det fostrande arbetet och i undervisningen.

Uppdraget att utveckla mångsidig kompetens fortlöper kontinuerligt från grunderna för planen för småbarnspedagogik till grunderna för förskoleundervisningens läroplan och grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Genomförandet av uppdraget förutsätter målmedvetet arbete och utvärdering av hur målen uppnås samt samarbete mellan småbarnspedagogen, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Utvecklingen av mångsidig kompetens främjar barnens växande som individer och som medlemmar i sin grupp. Det här stöder barnens förmåga att rikta in sig på livslångt lärande och lägger grund för att tillägna sig en hållbar livsstil. Arbetssätten i förskolan, hur lärmiljöerna utformas och hur barnens lärande och välbefinnande stöds påverkar utvecklingen av mångsidig kompetens hos barnen i högre grad än innehållet i undervisningen.

I dessa grunder beskrivs sex delområden inom mångsidig kompetens som överlappar varandra:

- förmåga att tänka och lära sig
- kulturell och kommunikativ kompetens
- vardagskompetens
- multilitteracitet
- digital kompetens
- förmåga att delta och påverka samt en hållbar livsstil.

Nedan ges en kort beskrivning av de olika delområdena inom mångsidig kompetens och av förskoleundervisningens uppdrag inom respektive delområde. Utöver det ges exempel på hur man kan stödja utvecklingen av mångsidig kompetens i förskoleundervisningen. Det pedagogiska genomförandet i förskoleundervisningen beskrivs närmare i kapitel 4. Målen för mångsidig kompetens har även tagits i beaktande då lärområdena har definierats (kapitel 4.4).

Förmåga att tänka och lära sig

Förmågan att tänka och lära sig utvecklas genom samverkan och skapar förutsättningar för utvecklingen av övriga kompetenser och livslångt lärande. Mängden information, som hela tiden förändras, förutsätter förmåga att tillägna sig ny kunskap och att kunna styra sitt lärande. Att strukturera information och skapa ny kunskap förutsätter kreativt och kritiskt tänkande. Förskoleundervisningens uppdrag är att uppmuntra och hjälpa barnen att utveckla sin förmåga att tänka och lära sig och att stärka barnens tro på sitt eget kunnande.

Utvecklingen av barnens minne och fantasi ska stödjas med till exempel ramsor, musik och drama. Lekar, spel och olika problemlösnings- och forskningsuppgifter ger barnen upplevelser samt möjligheter att känna glädje över att komma till insikt om och upptäcka nya saker. Att röra på sig mångsidigt och perceptionsmotoriska övningar stöder barnens lärande. Barnen ska uppmuntras att pröva och lära sig också krävande saker. De ska handledas att betrakta företeelser ur flera olika perspektiv samt att fråga och ifrågasätta. De ska spurras att uppmuntra andra och glädja sig när någonting lyckas och att inte ge upp när någonting misslyckas. Verksamheten ska dokumenteras och man ska diskutera och fundera tillsammans med barnen hur det man har gjort har lyckats. Samtidigt ska barnen få hjälp med att bli medvetna om sina framsteg och sitt lärande.

Kulturell och kommunikativ kompetens

Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för individens funktionsförmåga och välbefinnande i en värld som präglas av kulturell, språklig och åskådningsmässig mångfald. Förmågan att lyssna, känna igen och förstå olika synsätt samt att reflektera över sina egna värderingar och attityder kännetecknar goda kommunikativa och kulturella färdigheter. För att skapa positiva människorelationer och lösa problemsituationer på ett konstruktivt sätt förutsätts samarbetsförmåga. Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för individens identitet, funktionsförmåga och välbefinnande. En fungerande kommunikation med personer som har olika kulturella och åskådningsmässiga bakgrunder förutsätter att man förstår och respekterar sin egen och andras kulturella och åskådningsmässiga bakgrund. Förskoleundervisningens uppdrag är att erbjuda barnen möjligheter att på ett tryggt sätt öva sin förmåga att kommunicera och uttrycka sig i kamratgruppen och med vuxna i den närmaste omgivningen.

Barnen ska uppmuntras att lära känna och fungera med andra människor. Fester, lekar och aktiviteter som förutsätter samarbete ger barnen möjlighet att öva sig att uppträda i olika situationer och med olika människor. Barnen ska bemötas med respekt och de ska handledas att vara vänliga och uppföra sig väl mot andra. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med närmiljön och dess kulturella mångfald. Barnen ska lära sig att uppskatta sina egna och andra familjers traditioner och vanor. Utvecklingen av barnens språkmedvetenhet ska stödjas och barnen ska uppmuntras att uttrycka sig på olika sätt.

Vardagskompetens

Det är viktigt att alla kan ta hand om sig själva, sin hälsa och sin trygghet och sin säkerhet samt använda teknik i vardagen. Det handlar om individens välbefinnande och att tillägna sig en hållbar livsstil. Förskoleundervisningens uppdrag är att stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande och handleda dem att göra val som stämmer överens med en hållbar livsstil. Förskoleundervisningen ska stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden.

I förskoleundervisningen ska barnen utifrån sina förutsättningar handledas att ta hand om sig själva och andra, sina saker och den gemensamma miljön. Barnens vardagsrytm samt betydelsen av måltider, vila och det psykiska välbefinnandet ska tas upp i undervisningen och i samarbete med vårdnadshavarna. Särskild vikt ska fästas vid mångsidig och tillräcklig fysisk aktivitet som en förutsättning för barnens välbefinnande och lärande. Med barnen diskuteras vad som inverkar positivt respektive negativt på deras välbefinnande.

Barnen ska få hjälp med att uttrycka och reglera sina känslor. Barnens emotionella färdigheter stärks när man tillsammans med barnen övar att iaktta, vara medveten om och sätta ord på sina känslor. Barnen ska handledas i att respektera och skydda sin egen och andras kropp. De ska handledas att också be om och söka hjälp vid behov. Barnen ska handledas att agera på ett ansvarsfullt och tryggt sätt i förskoleundervisningens lärmiljöer, till exempel i naturen och i trafiken. Tillsammans med barnen prövar man på tekniska lösningar och övar sig på att använda apparater och utrustning på ett tryggt sätt.

Multilitteracitet

Med multilitteracitet avses förmågan att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet hänger nära samman med kognitiva och kommunikativa färdigheter och förmågan att söka, bearbeta, producera, presentera, bedöma och värdera information i olika miljöer och situationer. Informationen kan produceras och presenteras med hjälp av verbala, visuella, numeriska eller andra symbolsystem eller med kombinationer av dessa. Multilitteracitet bygger på det vidgade textbegreppet, enligt vilket texter kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala.

Multilitteracitet omfattar olika läsfärdigheter, till exempel visuell läskunnighet, numerisk läskunnighet, medieläskunnighet och grundläggande läsfärdighet. De olika delområdena inom multilitteracitet är grundläggande färdigheter som är centrala med tanke på individen, människornas samverkan, samhället, medborgarskapet och arbetslivet. Utvecklingen av multilitteracitet skapar grunden för övrigt lärande och övriga studier. Utvecklingen av multilitteracitet börjar redan i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Förskoleundervisningens uppdrag är att i samarbete med vårdnadshavarna stödja utvecklingen av barnens multilitteracitet.

Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera olika slags meddelanden i olika miljöer. På det här sättet lär sig barnen uttrycka sig och kommunicera och de lever sig tillsammans in i de tankar och känslor som olika meddelanden väcker. Utvecklingen av barnens visuella läskunnighet, skriv- och läsfärdighet och numeriska läskunnighet samt medieläskunnighet ska stödjas. För att utveckla multilitteracitet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn, såsom filmer, lekramsor och musik. Barnens delaktighet stärks i takt med att multilitteraciteten utvecklas. Samtidigt vidgas barnens värld, den blir mera strukturerad och får nya betydelser.

Digital kompetens

Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet. Den behövs i barnens och familjernas vardag, för kommunikation mellan människor och för deltagande i samhället. Digital kompetens är en del av den multilitteracitet och medie- och studiefärdighet som behövs i studierna och i arbetslivet. Förskoleundervisningens uppdrag är att jämsides med vårdnadshavarna främja barnens digitala kompetens.

Tillsammans med barnen ska man utforska och iaktta informations- och kommunikationsteknikens roll i det vardagliga livet och bekanta sig med olika digitala verktyg, applikationer och spel. Barnens förmåga att kommunicera och lära sig och deras småningom tilltagande skriv- och läsfärdighet ska stödjas med hjälp av digitala verktyg. När barnen ges möjlighet att själva och tillsammans testa och producera innehåll med hjälp av digitala verktyg främjas barnens kreativa tänkande och färdigheterna att arbeta tillsammans. Då barnen får bekanta sig med grunderna för programmering utvecklas en förståelse för utvecklingen av digitala program och barnets logiska tänkande stärks. Barnen ska få handledning i att använda digitala verktyg på ett tryggt och ergonomiskt sätt.

Förmåga att delta och påverka samt en hållbar livsstil

Att aktivt och ansvarsfullt delta och påverka lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och litar på sina möjligheter att påverka. Till barnens rättigheter hör att bli hörda och att vara delaktiga i frågor som påverkar deras liv. I förskoleundervisningen ska man respektera dessa centrala demokratiska principer. Förskoleundervisningens uppdrag är att stödja barnens småningom tilltagande förmåga att delta och påverka och deras förmåga att tillägna sig en hållbar livsstil.

Verksamheten i förskolan ska planeras, genomföras och utvärderas i samverkan med barnen, förskolepersonalen och vårdnadshavarna. När barnen är med och påverkar lär de sig samtidigt att uppfatta betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och förtroende. Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och ge dem möjlighet att fungera tillsammans med andra barn och vuxna stärker barnens förmåga att delta och påverka. Barnen ska uppmuntras att hjälpa varandra och att vid behov be om hjälp. Det är viktigt att barnen upplever och vet att de som barn har rätt att få hjälp och skydd av vuxna.

I förskoleundervisningen ska man bekanta sig med naturen tillsammans med barnen. Positiva erfarenheter och upplevelser av närmiljön och omsorgen för den stärker förhållandet till naturen. Samtidigt lär sig barnen uppfatta hur man agerar ansvarsfullt för miljön. Ansvarsfulla val och lösningar i vardagen stärker barnens delaktighet och lär dem en hållbar livsstil.

Centrala principer för att anordna försöket

Försöket med tvåårig förskoleundervisning ordnas på de verksamhetsställen som valts av undervisnings- och kulturministeriet: Sjökulla daghem, Masalan päiväkoti, Nissnikun päiväkoti, Kartanonrannan päiväkoti och Vuorenmäen päiväkoti. Undervisningsspråken i försöket med tvåårig förskoleundervisning är svenska och finska. Vårdnadshavare till barn i försöksgruppen informeras skriftligen om möjligheten att ansöka till tvåårig förskoleundervisning på försöksverksamhetsstället. Som regel ordnas den tvååriga förskoleundervisningen som gemensam undervisning i två åldersgrupper. Båda förskoleundervisningsåren och den kompletterande småbarnspedagogiken förverkligas på samma verksamhetsställe.

Försöket med tvåårig förskoleundervisning följer grundskolans läs- och lovtider i Kyrkslätt. Som regel är den dagliga verksamhetstiden klockan 9–13. Förskoleundervisningen är förpliktigande och barnens närvaro uppföljs aktivt. Vårdnadshavarna anmäler barnets frånvaro till barnets förskolegrupp. Vid behov agerar man enligt processbeskrivningen Ingripandet vid frånvaro. Vårdnadshavarna kan ansöka om ledigt från förskoleundervisningen för barnet på grund av semester eller annan orsak. Om frånvaron är kortare än två veckor meddelar vårdnadshavarna läraren inom förskoleundervisningen. Om frånvaron är längre än två veckor fattar daghemsföreståndaren beslut om frånvaro och då ska ansökan göras skriftligt minst två veckor i förväg. Verksamhetsstället är inte skyldigt att göra specialarrangemang på grund av barnets frånvaro.

I verksamhetsställets elevvårdsplan antecknas årligen en plan för hur den gemensamma och individuella elevvården organiseras, förverkligas och följs upp samt förfaringsätt för främjandet av hälsa, trygghet och välbefinnande i förskolan och förskolemiljön.

Tvååriga förskoleundervisningens värdegrund bygger på värderingarna i kommunstrategin, Läroplan för förskoleundervisning och Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Kommunstrategins värderingar är öppenhet, förtroende, mod, hållbarhet och uppskattning.

Tvåårig förskoleundervisning som en del av den enhetliga lärtigen

Den tvååriga förskoleundervisningen utgör tillsammans med småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen en enhetlig lärtig, vars uppgift är att upprätthålla glädjen och entusiasmen i lärandet och modet att djärvt och kreativt möta lärandets nya utmaningar. De enhetliga strukturerna och metoderna för samarbetet inom småbarnspedagogik, förskola och nybörjarundervisning säkerställer den enhetliga lärtigen för barnet. När barnet flyttar från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och från förskoleundervisningen till grundläggande

utbildning arrangeras överföringsmöten. Vid behov ordnas även ett individuellt överföringsmöte tillsammans med barnets vårdnadshavare och nödvändiga samarbetspartner.

Den tvååriga förskoleundervisningen stärker barnets växande och lärande i barnets egen takt. Barnets plan för förskoleundervisning utarbetas för varje barn i samarbete mellan läraren, barnet och vårdnadshavarna. Planen bygger på barnets styrkor, med hjälp av vilka barnets färdigheter att lära sig att lära stöds. I planen beskrivs hur barnets individuella styrkor, intressen och behov beaktas i den pedagogiska planeringen och verksamheten. Barnets plan för förskoleundervisning är ett levande dokument som förändras och preciseras i takt med barnets utveckling och lärande. Barnets plan för förskoleundervisning beaktas då målen för förskoleverksamheten ställs och vid utarbetandet av Gruppens plan för förskoleundervisning.

3. EN VERKSAMHETSKULTUR SOM STÖDER VÄXANDE OCH LÄRANDE

En verksamhetskultur är ett historiskt och kulturellt format handlingsmönster som utvecklas genom socialt samspel. De personer som leder den tvååriga förskoleundervisningen ska skapa förutsättningar för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen. En bra verksamhetskultur främjar lärandet och välbefinnandet i förskolan. Utgångspunkten för utvecklandet av verksamhetskulturen är en tvåårig förskoleundervisning som ger varje barn möjlighet att agera, utvecklas och lära sig som en unik individ och som medlem i gemenskapen.

Verksamhetskulturen i förskoleundervisningen är en helhet som omfattar bland annat:

- värderingar och principer
- tolkning av de normer och mål som styr arbetet
- lärmiljöer och arbetsätt
- olika former av samarbete
- kommunikationen och atmosfären
- personalens kompetens, professionalism och utvecklingsinriktade arbetsätt
- ledningsstrukturer och -praxis
- organisering, planering, genomförande och utvärdering av verksamheten.

Verksamhetskulturen formas av medvetna och omedvetna, och ibland även oavsiktliga, faktorer. Alla medlemmar i en gemenskap påverkar verksamhetskulturen och verksamhetskulturen påverkar i sin tur alla medlemmar, oberoende av om de är medvetna om det eller inte. Det är viktigt att personalen är medveten om att deras sätt att agera och kommunicera överförs som en modell till barnen. På så sätt tillägnar sig barnen gemenskapens värderingar, attityder och vanor.

Försöket med den tvååriga förskoleundervisningen ger goda möjligheter att modigt pröva på nya verksamhetsätt och utveckla verksamhetskulturen. Försökslagen betonar förskoleundervisningens genomslagskraft, betydelsen av en enhetlig dag och lärtig för barnet och utmanar samtidigt till att utveckla dessa. I försöket utreds nya sätt för att två åldersgrupper ska kunna arbeta och lära sig tillsammans. Därtill ska man samarbeta med barnen i småbarnspedagogiken och nybörjarundervisningen och samtidigt utveckla modeller för allt smidigare övergångar. Deltagande i försöket förutsätter också övrigt utvecklingsarbete för att lyckas med den tvååriga förskoleundervisningen. Det handlar till exempel om att utveckla servicehandledningen, ordna smidig transport åt barnen, stärka personalens kunnande och se till att femåringarna omfattas av stödet för växande och lärande samt elevvårdens tjänster.

Verksamhetskulturen påverkar kvaliteten i förskoleundervisningen. Den har stor betydelse för hur förskoleundervisningen genomförs och för hur målen uppnås. En bra verksamhetskultur skapar gynnsamma förhållanden för barnens utveckling, lärande, delaktighet, trygghet, välbefinnande och en hållbar livsstil. I förskoleundervisningen ska alla arbetsätt stödja barnets utveckling och lärande och de ska kunna motiveras pedagogiskt.

Ledarskapet påverkar i hög grad verksamhetskulturen och dess utveckling och kvalitet. Utgångspunkten för ledarskapet i förskoleundervisningen är att främja varje barns välbefinnande och lärande. Pedagogiskt ledarskap är en förutsättning för att utveckla verksamhetskulturen och det pedagogiska ledarskapet innebär att leda, utvärdera och utveckla förskoleundervisningen som helhet på ett målinriktat och systematiskt sätt. Det omfattar alla sådana åtgärder som ger personalen

förutsättningar för goda arbetsförhållanden, förutsättningar att utveckla och utnyttja sin yrkeskompetens och sin utbildning och att genomföra pedagogisk verksamhet.

3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen förändras ständigt och den ska utvärderas och utvecklas så att den stöder målen för den tvååriga förskoleundervisningen. En förutsättning för att värdegrunden och synen på lärande ska förverkligas är att alla förbinder sig till gemensamma mål. För att utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att fundera över verksamhetskulturens inverkan samt identifiera icke-önskvärda drag och korrigera dem. En grundläggande förutsättning för kontinuerlig utveckling är att personalen förstår vilka värderingar, kunskaper och föreställningar som påverkar deras arbete och kan analysera dem. En förtroendeskapande dialog som präglas av delaktighet och respekt för varandra är viktig i utvecklingsarbetet. Då man planerar, anordnar och utvecklar förskoleundervisningen ska man i första hand se till barnets bästa. Barnets bästa ska i fråga om ett enskilt barn, en barngrupp eller barn i allmänhet beaktas separat i varje fall och situation.

Genom att skapa strukturer för professionella diskussioner främjar ledaren en verksamhetskultur som kännetecknas av delaktighet. Ledaren ska också engagera arbetsgemenskapen i att regelbundet utveckla och förnya den gemensamma verksamhetskulturen. Ledaren ska stödja gemenskapen så, att den utvecklas till en lärande gemenskap där var och en utvecklar och delar med sig av sin kompetens. Målet är att den gemensamma verksamhetsidéen och målen för verksamheten syns i det praktiska arbetet. Ledaren ska ansvara för att de gemensamma arbetsätten synliggörs och för att de regelbundet observeras och utvärderas.

I den tvååriga förskoleundervisningen är pedagogisk dokumentation en central arbetsmetod. Pedagogisk dokumentation används för att planera, genomföra, utvärdera och utveckla den pedagogiska verksamheten. Med hjälp av informationen som dokumentationen ger gör man ändringar i och utvecklar förskoleundervisningens verksamhetskultur, lärmiljöer och arbetssätt i enlighet med målen för förskoleundervisningen. Pedagogisk dokumentation i förskoleundervisningen beskrivs närmare i kapitel 4.

Det är viktigt att barnens och vårdnadshavarnas erfarenheter och åsikter utnyttjas i utvecklingsarbetet. För att barnens lärande ska fortlöpa smidigt är det nödvändigt att samarbeta med småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen samt med de yrkesutbildade inom stöd och elevvård.

Verksamhetskulturen i förskoleundervisningen ska utvecklas enligt följande riktlinjer:

En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen

Förskoleundervisningen bildar en gemenskap, där barnen och personalen lär sig med och av varandra. I en lärande gemenskap finns det rum för olika åsikter och känslor. Barnen och personalen ska uppmuntras att öppet dela sina tankar och att pröva nya och olika verksamhetsätt. I försöket med tvåårig förskoleundervisning ska man särskilt utveckla nya verksamhetsätt för det gemensamma lärandet för två åldersklasser. En gemenskap som kontinuerligt utvärderar och utvecklar sin verksamhet utmanar sig själv och är medveten om och utnyttjar sina styrkor. I en lärande gemenskap uppskattas respektfullt och hänsynfullt beteende. Inom gemenskapen ska man uppmuntras till att experimentera, försöka och anstränga sig men det ska även vara tillåtet att göra misstag. Att göra tillsammans och uppleva delaktighet stärker gemenskapen.

I planeringen ska läraren se till att varje barn får lämpliga utmaningar i lärandet och sådant stöd för växande och lärande som hen behöver. Det är viktigt att barnen upplever att man är intresserad av

dem, respekterar dem och att deras åsikter och handlingar har betydelse. Det tidiga stödet för en hälsosam självkänsla och motivation att lära sig ska betonas.

Personalen ska uppmuntras till självvärdering och till att dela kunskap och kompetens och samtidigt utvecklas professionellt. Reflektion över gemensamt överenskomna mål och uppgifter, regelbunden utvärdering av det egna arbetet samt respons av vårdnadshavarna och andra samarbetspartner främjar lärandet i gemenskapen. Resultat från utvecklingsarbete, utvärderingar och forskning bidrar även till att främja lärandet.

Glädje genom lärande, insikt och lek

Verksamhetskulturen i förskolan ska främja allas lärande. Förskolegemenskapen ska sporra barnen att våga pröva, försöka och misslyckas och att se saker positivt. Man gläds tillsammans över framgångar och insikt. Förskoleundervisningen ska genomföras så att det finns utrymme för barnens lekar, initiativ och försök. Barnen ska uppmuntras att uttrycka sig, att öva och lära sig olika färdigheter, kunskaper och arbetssätt i egen takt.

En verksamhetskultur som uppmuntrar till lek bekräftar lekens betydelse för barnets välbefinnande och lärande. Personalen ska lägga märke till faktorer som begränsar leken och utveckla arbetssätt och lärmiljöer som främjar lek. Barnen och personalen ska ha möjlighet att uppleva glädjen i att göra och leka tillsammans. Alla i gemenskapen ska uppmuntras att använda sin uppfinningsrikedom, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet. Leken ska få synas och höras. Barnen ska ges tid, rum och ro att hitta på lekar, pröva och uppleva. Lekande barn och vuxna ska ges lekro.

Delaktighet, likabehandling och jämlikhet

En inkluderande verksamhetskultur ska främja delaktighet, likabehandling och jämlikhet i all verksamhet. Barnens, personalens och vårdnadshavarnas initiativ, åsikter och synpunkter ska värdesättas. Det förutsätter att man medvetet utvecklar arbetssätt och strukturer som främjar delaktighet. Delaktigheten stärks genom att barnen och vårdnadshavarna deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Varje medlem i personalen är en viktig del av den fostrande gemenskapen.

Verksamhetskulturen ska stödja samarbete, gemensamt ansvar och delaktighet. Genom delaktighet utvecklar barnen förståelse för gemenskapen, rättigheter, ansvar och konsekvenser av val. Det är personalens uppgift att se till att alla barn får uttrycka sina åsikter och behov och att barnens idéer och initiativ beaktas i verksamheten. Uppmärksamhet ska också fästas vid barnens nonverbala kommunikation. Barnen ska få erfarenheter av att fatta beslut som rör förskolegruppen och olika uppgifter. Barnens beslut och aktivitet utvärderas gemensamt och barnen ska samtidigt handledas att så småningom lära sig att ta gemensamt ansvar. Detta ger barnen erfarenhet av att vara delaktiga och aktiva.

Medlemmarna i gemenskapen ska bemötas och behandlas likvärdigt oberoende av omständigheter som gäller en enskild person. Det att alla är lika värda betyder inte att alla är likadana. För att kunna utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att attityder i anslutning till likabehandling och jämlikhet diskuteras i arbetsgemenskapen. Det är också viktigt att fundera över hur attityder i anslutning till exempelvis språk, etnicitet, åskådning, religion, funktionsvariation, kön och dess mångfald återspeglas i tal, gester, handlingar och verksamhetssätt. Kommunikationssätt, språkbruk och handlingsmönster som utgår från stereotypa antaganden överförs till barnen. Förskoleundervisningen ska vara genussensitiv. Personalen ska vara medveten om sina egna förutfattade meningar och uppmuntra barnen att göra val oberoende av könsbundna eller andra personrelaterade stereotypa rollmönster och förväntningar. Personalen ska lägga märke till om det förekommer ojämlikt bemötande bland

barnen och ingripa på ett finkänsligt och konsekvent sätt. Positiv och uppmuntrande kommunikation stöder utvecklingen av barnets identitet och självkänsla.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Förskoleundervisningen är en del av ett kulturellt föränderligt och pluralistiskt samhälle. Kulturell mångfald ska ses som en resurs. Rätten till det egna språket, den egna kulturen, religionen och åskådningen är grundläggande rättigheter. Landets kulturarv och nationalspråk samt den egna gemenskapens och omgivningens kulturella, språkliga och åskådningsmässiga mångfald ska tas till vara och värdesättas i förskoleundervisningen. Man ska diskutera olika tanke- och handlingsmönster på ett konstruktivt sätt och även skapa nya gemensamma verksamhetssätt. Samtidigt främjas en kulturellt hållbar utveckling. Mångsidig kompetens som anknyter till detta beskrivs närmare i kapitel 2.

I en språkmedveten förskoleundervisning är man medveten om att språken är närvarande – hela tiden och överallt. Personalen förstår språkets centrala betydelse för barnens utveckling och lärande, för kommunikation och samarbete samt för identitetsskapande och delaktighet i samhället. Att synliggöra flerspråkigheten stöder barnens utveckling i en kulturellt mångskiftande värld. Alla i personalen ska vara medvetna om att de är språkliga modeller för barnen och de ska fästa uppmärksamhet vid sitt eget språkbruk. Personalen ska uppmuntra barnen att använda språk på ett mångsidigt sätt. Barnens språkliga färdigheter ska beaktas och de ska ges tid och möjligheter att uttrycka sig i språkligt varierande situationer.

Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil

En hälsosam, trygg och fysiskt aktiv livsstil värdesätts i förskoleundervisningen. Man ska röra på sig både inomhus och utomhus på många olika sätt samt undvika långvarigt stillasittande. Barnen och familjerna vägleds att i mån av möjlighet föredra att gå eller cykla till och från förskoleundervisning istället för att använda egen bil. Barnens välbefinnande främjas genom att de under dagen ges möjlighet att vila och ta det lugnt samt genom att de erbjuds en mångsidig, hälsosam och tillräcklig kost. Då man utvecklar verksamhetskulturen är det viktigt att se till att barnen och personalen har möjlighet att arbeta i en stressfri miljö som främjar koncentration. En tydlig och planerad, men flexibel dagsstruktur främjar välbefinnandet.

I förskoleundervisningen ska man värna om hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Barnet ska skyddas från våld, mobbning och andra former av trakasserier. Barnet har rätt att få tröst då barnet behöver det. Mobbning, våld eller trakasserier tillåts inte. Personalen ska känna igen mobbning, ingripa vid mobbning och förebygga mobbning medvetet och systematiskt som en del av utvecklingen av verksamhetskulturen. Avgörande för att förebygga mobbning är att stödja barnens kamratrelationer och hela gemenskapens välbefinnande. Personalen har en central roll när det gäller att stödja barnen i att träna och utveckla sociala och emotionella färdigheter. Personalen ska tillsammans med barnen lära sig att lägga märke till och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. I kommunikationssituationer är det viktigt med närvaro och handledning av en vuxen. I fall av trakasserier, mobbning eller våld ska personalen diskutera med barnens vårdnadshavare och söka lösningar tillsammans. Till främjandet av säkerhet hör också säkerhetsfostran samt att systematiskt förebygga och följa upp olyckor och ta hand om lokaler och redskap. För att främja säkerheten i förskoleundervisningen förutsätts ett fungerande och ansvarsfullt ledarskap samt att personalen behärskar säkerhetsaspekterna.

Vikten av en ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar livsstil ska beaktas i all verksamhet. Vardagliga val och aktiviteter ska avspegla ett ansvarsfullt förhållningssätt till naturen och omgivningen. Gemensam användning av redskap och lokaler, måttlighet, sparsamhet samt att

reparera och återvinna saker ska främjas i förskoleundervisningen. Samtidigt får barnen positiva upplevelser av en hållbar livsstil. Då man värnar om barnens trygghetskänsla och framtidstro som en del av fostran som hör samman med en hållbar livsstil främjas även deras välbefinnande.

Utvecklingen av verksamhetskulturen i förskoleundervisningen styrs av principerna om hållbar livsstil och inkludering, språk- och kulturmedvetenhet samt funktionalitet och lekfullhet. Det viktigaste i lärandet är processen som framskrider genom experiment, utvärdering och framsteg. Pedagogisk dokumentation och observation används i förverkligandet av helhetsskapande heldagspedagogik. Gemensamma överenskommelser och förfaringsätt för att utveckla verksamhetsställets verksamhetskultur antecknas i Gruppens plan för förskoleundervisning.

Lärande gemenskap som kärnan i verksamhetskulturen

Planering, genomförande, utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten sker tillsammans som en del av barngruppens verksamhet. Via positiv pedagogik stärks barnets lärande och känslan av kunnande genom att hjälpa barnet att identifiera och utnyttja sina egna styrkor och intressen. Ömsesidigt lärande stärks genom att fungera i olika smågrupper och uppmuntra barnen till att lära sig av varandra.

Glädje genom lärande, insikt och lek

Lärandet sker genom barncentrerade och lekfulla arbetsätt. Barnets motivation och engagemang stärks när barnet är en aktiv aktör och får påverka verksamhetens innehåll och arbetsätt. Leken är naturlig för barnet och via den kan barnet bearbeta ny information, strukturera den i förhållande till sina tidigare erfarenheter och metodiskt lägga den som en del av vad hen tidigare har lärt sig. Digitala verktyg och teknik är en naturlig del av leken och lektrustningen och de stärker barnets möjligheter att uttrycka sig. I förverkligandet av förskoleundervisningen betonas metoder som stöder barnets uppfattning om sig själv som lärande individ och som medlem i gemenskapen och som stärker barnets delaktighet och samarbetsförmåga. Barnets idéer, tankar och intressen synliggörs exempelvis via medielek. En central princip i medieleken är att barnet lär sig kritisk medieläsning genom att själv producera egen media i stället för att utforska redan befintlig media.

Delaktighet, likabehandling och jämställdhet

Att möjliggöra delaktighet innebär att visa förtroende för barnet och medlemmarna i gemenskapen. Barnets förmåga till delaktighet utvecklas målinriktat genom att hen fungerar i olika grupper och genom barncentrerade arbetsätt.

Jämställdhets- och likabehandlingsarbetet styrs av kommunens och småbarnspedagogikens jämställdhets- och likabehandlingsplaner. Arbetet är en medveten och målinriktad verksamhet. Barnen och vårdnadshavarna deltar i planering, förverkligande, utvärdering och utveckling av jämställdhets- och likabehandlingsarbetet. I Gruppens plan för förskoleundervisning antecknas mål, åtgärder, ansvar och tidsplan för främjandet av jämställdhet och likabehandling.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

I förskoleundervisningen värdesätts mångfalden av språk, kulturer och åskådningar. De språk, kulturer och åskådningar som finns representerade i barngruppen beaktas på ett naturligt sätt i lärmiljöerna och verksamheten. Barnets hemkultur och språk synliggörs på olika sätt i samarbete med barnet och

vårdnadshavarna. Språket uppfattas som ett verktyg för delaktighet, för uttryck och växelverkan samt för att bygga sin egen identitet. Läraren är medveten om språkets betydelse som en central faktor i barnets växande och lärande och om sin egen roll som modell för mångsidig användning av språket. Språk- och kulturlärarna inom småbarnspedagogik stöder personalen i stärkandet av den språkmedvetna lärmiljön och verksamhetskulturen.

Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil

Den tvååriga förskoleundervisningen vägleder barnet mot en hållbar livsstil. En hållbar framtid byggs tillsammans med förskolepersonalen, barnen och vårdnadshavarna genom socialt, kulturellt, ekologiskt och ekonomiskt hållbara handlingar. Inom tvååriga förskoleundervisningen genomförs programmet *Grön flagg*, enligt vars principer miljömedvetenheten utvecklas i verksamheten och barnets delaktighet som miljöaktör stärks. Att öka barns delaktighet i vardagliga val samt i planering och utvärdering av verksamheten stöder barnets växande till ansvarsfullhet. Barnet vägleds till att förstå vikten av sitt eget agerande i förhållande till sig själv, andra människor, miljön och naturen.

Heldagspedagogiken gör det möjligt att ta hänsyn till barnens olika behov när det gäller aktiv verksamhet, avkoppling och vila. Inom den tvååriga förskoleundervisningen vägleds barnet mot en aktivt rörlig livsstil som en del i stödandet av det genomgripande välbefinnandet.

Tidigt ingripande hör till förskolepersonalens uppgifter. Den tvååriga förskoleundervisningens arbete kring välmående styrs av värdegrunden för förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken. Inom den tvååriga förskoleundervisningen följs, i enlighet med Kyrksläotts elevvårdsplans plan för förebyggande av mobbning, trakasserier och våld. I verksamhetsställets plan för pedagogiskt ledarskap skrivs in åtgärder för förebyggande av mobbning, trakasserier och våld samt verksamhetsätten för att ingripa i dem och för behandlingen av dem. Välmåendet följs upp regelbundet på verksamhetsstället. Barnen och vårdnadshavarna är involverade i planering, genomförande, utvärdering och utveckling av arbetet med förebyggande av mobbning, våld och utslagning.

Daghemsföreståndaren leder verksamhetsställets trygghetsarbete enligt småbarnspedagogikens säkerhetsdirektiv, -planer och -anvisningar. Säkerhetsfrågor hanteras regelbundet på verksamhetsstället. Nya arbetstagare introduceras i verksamhetsställets säkerhetsfrågor.

3.2 Lärmiljöer

I förskoleundervisningen är syftet att säkerställa en lärmiljö som är utvecklande, som främjar lärande och som är hälsosam och trygg samt tillgänglig. Lärmiljö är ett brett begrepp, eftersom lärandet sker överallt, under olika omständigheter och i olika kommunikationssituationer. Begreppet lärmiljö omfattar bland annat den fysiska, psykiska och sociala dimensionen. Med lärmiljöer avses bland annat lokaler, platser, gemenskaper, verksamhetsätt, teknologi och tillbehör som stöder barnens utveckling, lärande och kommunikation.

I den tvååriga förskoleundervisningen ska lärmiljöerna utvecklas så att de mål som fastställs för förskoleundervisningen kan uppnås. Lärmiljöer av hög kvalitet ökar viljan att försöka och lära sig och skapar möjligheter till gemensamma aktiviteter. Fysiska lärmiljöer ska utformas och utvecklas så att de är ergonomiska, ekologiska, trivsamma och tillgängliga. Belysningen, akustiken och inomhusluftens kvalitet ska också beaktas och utrymmena ska vara prydliga och rena. Den närliggande naturen och naturmiljöer ska regelbundet användas som lärmiljöer för de olika lärområdena.

Lärmiljöerna ska planeras och utformas tillsammans med barnen. De ska stödja barnens naturliga nyfikenhet och vilja att lära sig. De ska locka barnen till fysisk aktivitet, till att leka, undersöka samt uppleva och uttrycka konst. Barnen ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och med

hela kroppen. Lärmiljöerna ska erbjuda barnen olika möjligheter till meningsfull sysselsättning, mångsidiga och fartfyllda fysiska aktiviteter, lekar och spel men också till vila samt lugn och ro. Barnens idéer, lekar samt deras alster och verk ska synas i lärmiljöerna.

I lärmiljöerna kan man genomföra pedagogisk verksamhet av många slag och lärmiljöerna ska formas enligt behov. Personalen ska beakta barnens intressen, individuella färdigheter och behov samt riktlinjerna för förskoleundervisningen. I lärmiljöerna ska man arbeta flexibelt i grupper av olika storlek, så att alla har möjlighet att delta i aktiviteterna och samspelet. Arbete i pedagogiskt ändamålsenliga grupper främjar barnens och personalens koncentration och en verksamhet som utgår från barnen i den tvååriga förskoleundervisningen.

Gemensamt överenskomna regler och tillvägagångssätt bidrar till att skapa en trygg lärmiljö som präglas av respekt för varandra och gemensamt ansvar. I en trygg miljö är det tillåtet att visa olika känslor och personalen hjälper barnen att uttrycka sina känslor och att reglera dem. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och de ska få sina frågor besvarade.

Lärmiljöerna ska planeras och utvecklas så att de främjar inkludering, likabehandling och jämställdhet mellan könen. Detta möjliggör att man kan bryta rådande könsstereotypa mönster. Lärmiljöerna ska främja barnens språkliga utveckling och språkmedvetenhet samt synliggöra kulturell mångfald.

Även naturen, gården, lekparken och den övriga byggda miljön utgör lärmiljöer för verksamheten i förskoleundervisningen. Dessa miljöer erbjuder upplevelser, material och mångsidiga möjligheter att leka och undersöka. De ska utnyttjas som platser för fysisk aktivitet, naturupplevelser och lärande.

Barnen ska få använda mångsidiga och säkra lekredskap och övriga redskap i tillräcklig omfattning. Redskapen ska vid behov anpassas till barnens individuella behov av stöd. Informations- och kommunikationstekniken är en del av en mångsidig och inkluderande lärmiljö för barnet. I den tvååriga förskoleundervisningen ska man pröva på och utveckla användningen av digitala verktyg i pedagogiskt syfte. Många digitala program erbjuder bland annat intressanta möjligheter för barn att iaktta, pröva nya färdigheter och få direkt respons. Användningen av digitala verktyg ger barnen möjligheter till ökad samverkan, att samarbeta och att bekanta sig med nya saker, människor och kulturer. Barnens egna digitala verktyg, leksaker och andra redskap kan användas i enlighet med försökskommunens beslut. Personalen ska komma överens med vårdnadshavarna om användningen av barnens egna apparater, leksaker och redskap.

Samarbete med andra aktörer och besök på exempelvis bibliotek, museer, kulturarvsplatser, teatrar och vårdnadshavarnas arbetsplatser berikar barnens lärmiljöer. Planeringen av lärmiljöer erbjuder också en naturlig möjlighet till samarbete mellan personalen och vårdnadshavarna.

Genom att omforma och berika lärmiljöerna erbjuds barnen nya möjligheter till lärande under den tvååriga förskoleundervisningen. Målet är att lärmiljöerna uppmuntrar till aktivt, kollaborativt och självständigt lärande.

De mångsidiga lärmiljöerna i förskolan används vid förverkligandet av läroplanen i enlighet med den helhetsskapande heldagspedagogiken. Barnets behov och intressen syns i formandet av lärmiljöerna

så att de både utmanar och inspirerar barnet. Lärmiljöerna gör det också möjligt för barnet att öva och omfatta principerna för hållbar livsstil.

I förskoleundervisningen är naturen en central lärmiljö. Skogar i närheten av verksamhetsstället används som lärmiljö för varje barngrupp minst en gång i veckan. Utflykter till olika naturområden är en del av förskoleverksamheten. Lokala historiska platser utnyttjas också.

I formandet av de digitala lärmiljöerna i förskoleundervisningen används en varierande mediekultur och nya informations- och kommunikationstekniska (IKT) lösningar som fungerar som verktyg i barnens lek. Varje barngrupp har tillgång till mångsidiga IKT-redskap som möjliggör dokumentation, utforskning och kreativt arbete samt möjlighet att inhämta och skapa data och fakta. Barnet bekantar sig med informations- och kommunikationsteknik utgående från sina egna utgångspunkter och intressen genom att leka, experimentera och göra. IKT-redskap används för utforskning och dokumentation och för att producera barnets digitala portfolio.

Personalen vägleder barnet att använda IKT på ett ansvarsfullt och säkert sätt. Barnet vägleds till mediekritik, respekt för integritet och till att förstå aktuella fenomen i den digitala världen. Ergonomiperspektivet hanteras på ett sätt som är lämpligt för barnets ålder. Kyrkslätts arbetsätt, såsom medielek och portfolioarbete, utgör referensramen för användning av informations- och kommunikationsteknik baserad på delaktighet och barncentrering.

3.3 Samarbete i den tvååriga förskoleundervisningen och vid övergångarna

Målet med samarbetet är att småbarnspedagogiken, den tvååriga förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen bildar en logisk kontinuitet som stöder barnets växande och lärande. Samarbetet ska säkerställa kvaliteten på förskoleundervisningen och stärka barnens och vårdnadshavarnas delaktighet. Samarbetet ska vara systematiskt. Försökskommunen bär ansvaret för att samarbetet genomförs och är systematiskt. Samarbetet ska utvecklas och utvärderas tillsammans under ledning av försökskommunen. Försökskommunen ansvarar även för att samarbetet vid behov är yrkesövergripande.

Samarbete inom förskoleundervisningen

En förutsättning för undervisning av hög kvalitet är kännedom om målen och verksamhetssätten under de olika skedena av lärtigen. Kvaliteten på undervisningen främjas genom gemensamma diskussioner och samarbete mellan personalen i förskoleundervisningen, småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen. Det är viktigt att personalen inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och nybörjarundervisningen har möjlighet att bekanta sig med varandras verksamhet och lärmiljöer också i praktiken. I samband med försöket med tvåårig förskoleundervisning ska samarbetet i synnerhet stärkas med nybörjarundervisningen, så att man kan trygga kontinuiteten under barnets lärtig och stärka det gemensamma lärandet. För att stödja barnens växande och lärande ska metoderna för undervisning och stöd vara enhetliga.

Förskolepersonalen ska samarbeta med personalen inom välfärdsområdets social- och hälsovårdstjänster för att stödja barnens välbefinnande, växande och lärande. Stödet för barnens växande och lärande samt praxis inom förskoleundervisningens elevvård ska utvärderas och utvecklas genom sektorsövergripande samarbete. I förskoleundervisningen ska man samarbeta till exempel med rådgivningspersonalen, barnskyddet samt med andra aktörer inom hälsovården och socialvården. Vikten av samarbete ökar om någon av dessa aktörer känner oro för barnets utveckling eller välbefinnande samt när barnets stöd planeras och ordnas.

Genom samarbete mellan förskolepersonalen och aktörer i närmiljön främjas att lärmiljöerna är mångsidiga. På det sättet öppnar sig barnets lärmiljöer mot samhället och världen runt omkring. Med samarbetspartner menas alla de regionala och lokala aktörer som det är naturligt att samarbeta med i förskoleundervisningen. Samarbete till exempel med instanser som ansvarar för undervisning, idrott, bibliotek och kultur och med andra aktörer i närmiljön gör lärmiljöerna mångsidigare och stöder förskoleundervisningens mål. Andra samarbetspartner i förskoleundervisningen är till exempel organisationer, församlingar, polisen, räddningsverket samt kost- och städservice.

Samarbete inom personalen är nödvändigt med tanke på en välmående gemenskap och för undervisningens kvalitet. Samtidigt fungerar samarbetet mellan de vuxna i förskolan som en modell för barnen. Att stärka barnens samarbetsförmåga är ett av de mest centrala målen i förskoleundervisningen. Olika samarbetsformer och smågruppsarbete ska användas i förskoleundervisningen. Barnen ska uppmuntras och handledas att agera som medlemmar i en grupp och att utveckla sin samarbetsförmåga. Barnens åsikter ska höras på ett för dem lämpligt sätt när verksamheten planeras, genomförs och utvärderas.

Samarbete med vårdnadshavarna

Samarbetet med vårdnadshavarna spelar en viktig roll i förskoleundervisningen. Målet med samarbetet är att vårdnadshavarna och personalen ska förbinda sig att tillsammans främja att barnen växer, utvecklas och lär sig på ett sunt och tryggt sätt. Samarbetet när det gäller det fostrande arbetet ska bygga på förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt. Högklassig servicehandledning innan barnet ska söka till förskoleundervisningen är en del av samarbetet. Försökskommunen ansvarar för att utveckla samarbetet med vårdnadshavarna.

Samarbetet i förskoleundervisningen förutsätter initiativförmåga av förskolans personal och att de har personlig kommunikation med vårdnadshavarna. Samarbetet ska ta hänsyn till familjernas mångfald, individuella behov och frågor som gäller vårdnad. Olika kommunikationsmedel ska användas i samarbetet och vid behov används en tolk eller språkassistent. Samarbetet med vårdnadshavarna ger också möjlighet till diskussion vårdnadshavarna emellan.

Vårdnadshavarnas erfarenheter gällande sitt barns tidigare uppväxtmiljöer, utveckling, lärande och intressen ska beaktas i förskoleundervisningen. Läraren ska diskutera familjens och förskolans värderingar, fostringsmetoder och mål med vårdnadshavarna. Barnens och vårdnadshavarnas synpunkter ska beaktas i undervisningen och då planen för barnets lärande utarbetas. Vårdnadshavarna ska ges tillfällen att bekanta sig med och delta i sitt barns förskoledag och delta i planeringen och utvecklingen av verksamheten tillsammans med personalen och barnen. Vårdnadshavarnas språk- och kulturkännedom och annan sakkunskap kan utnyttjas i förskoleundervisningen. För samtal med vårdnadshavarna ska reserveras tillräckligt med tid.

Förskolepersonalen ska diskutera med vårdnadshavarna hur barnens växande och lärande framskrider. Det är viktigt med uppmuntrande meddelanden som beskriver barnets utveckling och lärande i positiva ordalag. Vårdnadshavarens och personalens iakttagelser av och diskussioner om barnets dag skapar förutsättningarna för att trygga barnets välbefinnande som helhet. Särskilt viktigt är samarbetet med vårdnadshavarna när stöd för barnets växande och lärande planeras och genomförs. Vårdnadshavarna ska få information om transporter och bidrag för dem samt om elevvårdstjänster och övriga tjänster inom småbarnspedagogiken som utöver förskoleundervisningen erbjuds barnet. Respons från vårdnadshavarna och barnen ska tas i beaktande då undervisningen, olika former av stöd och verksamhetskulturen utvecklas.

Samarbete vid övergångarna

Övergången från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskolan och från förskolan till skolan är viktiga skeden i barnets liv. En smidig övergång främjar barnens känsla av trygghet och välbefinnande samt deras förutsättningar för att växa och lära sig. I försöket med tvåårig förskoleundervisning ska verksamhetssätten vid övergångarna och det yrkesmässiga samarbetet som anknyter till övergångarna systematiskt utvecklas.

Det är viktigt att det i de lokala planerna för småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning finns en enhetlig linje för verksamhetssätten i samband med övergångarna. Verksamhetssätten ska utvärderas och utvecklas genom samarbete bland personalen. Respons från vårdnadshavarna ska beaktas i utvecklingsarbetet.

Försökskommunen ska skapa sådana rutiner för samarbete och informationsöverföring att barnens övergång från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till den tvååriga förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sker så smidigt som möjligt och stöder barnens växande och lärande. Under försöket ska man i synnerhet utveckla samarbetet med nybörjarundervisningen. Målet är att information som är nödvändig för att ordna undervisning, stöd för lärande och elevvård överförs när barnet övergår från en enhet till en annan eller från ett utbildningsstadium till följande. Överföringen av information ska följa gällande lagar. Vid övergångarna och i synnerhet vid beslut om att inleda förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen vid en avvikande tidpunkt ska man utnyttja den sakkunskap som tidigare och framtida lärare har om barnets växande och lärande.

När ett barn börjar i tvåårig förskoleundervisning och i skolan ska man diskutera undervisningens mål, uppdrag och verksamhetssätt med barnet och vårdnadshavaren. Målet är att barnen och vårdnadshavarna bekantar sig med lärmiljöerna, verksamheten och personalen i förskole- och nybörjarundervisningen redan innan undervisningen inleds. Barn och vårdnadshavare till barn som övergår till den grundläggande utbildningen ska informeras om morgon- och eftermiddagsverksamheten i den grundläggande utbildningen.

Samarbete inom förskoleundervisningen

Förskolepersonalen samarbetar sektorsövergripande för att stödja barnets välbefinnande, växande och lärande samt för att bygga en enhetlig lärtig. Samarbetspartner, utöver elevvårdspersonalen, är bl.a. social- och familjetjänsterna samt hälsovårdens sakkunniga.

Kyrklätts bibliotek och förskolepersonalen samarbetar för att stärka läskulturen. Bibliotekspersonalen vägleder och hjälper till att använda mångsidig litteratur och temalitteratur som intresserar barnet. Att samla in bokpaket, ge boktips och upprätthålla Tamburbiblioteket, som finns uppbyggt på verksamhetsstället, är praktiska samarbetsformer.

Med församlingen görs samarbete gällande etisk- och åskådningsfostran. Församlingens mentor stöder personalen i förverkligandet av åskådningsfostran genom att tillhandahålla material, fortbildning och planeringsstöd.

Andra samarbetspartner är Kyrkslätts musikinstitut, simhallen, ishallen, lokala näringsidkare, idrottsföreningar och räddningsverket. I den tvååriga förskoleundervisningen vägleds barnet till att fungera i olika miljöer och med olika samarbetspartner. Barnet vägleds till att agera som samhällsaktör i sin egen närmiljö.

Tillsammans med grupperna inom småbarnspedagogiken bildar den tvååriga förskoleundervisningsgruppen en lärande gemenskap. Gemensamma fester och evenemang samt samarbete mellan barngrupperna ökar känslan av gemenskap. Samarbete med barn i olika åldrar ger barnet erfarenheter av ömsesidigt lärande och kunnande.

Förskole- och nybörjarundervisningens samarbete är tätt och ständigt under utveckling. Till gemensamt tema för förskole- och nybörjarundervisningen väljs årligen ett målområde ur läroplanerna. För att säkerställa pedagogiskt samarbete ordnas **pedagogiska caféer på både kommun- och områdesnivå** vilka stärker dialogen mellan förskole- och nybörjarundervisningen, samt stärker enhetlig och konsekvent planering, genomförande, utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamhetskulturen. I Årsklockan för det funktionella samarbetet planeras och antecknas också hur lärarna bekantar sig med varandras arbetssätt och lärmiljöer under den tvååriga förskoleundervisningen. Lärarna i förskole- och nybörjarundervisningen utvärderar det funktionella samarbetet regelbundet, i enlighet med överenskommen praxis.

Samarbete med vårdnadshavarna

I maj-juni bjuder förskoleundervisningens verksamhetsställe in barn och vårdnadshavare att bekanta sig med förskoleverksamheten, lärmiljön och personalen.

I augusti-september ordnas en förskoleundervisningskväll för vårdnadshavarna, där den tvååriga förskoleundervisningens mål, verksamhetssätt och läroplan presenteras och där vårdnadshavarnas förväntningar och önskemål gällande den tvååriga förskoleundervisningen blir hörda. I maj ordnar skolorna en introduktionsdag för de barn som börjar skolan och ett första föräldramöte för deras vårdnadshavare. Informationen till vårdnadshavarna sker elektroniskt. Föräldraföreningarna för daghemmen erbjuder möjligheter för vårdnadshavarna att skapa nätverk. De representerar familjerna i utvecklandet av småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen.

Samarbete vid övergångarna

De gemensamma strukturerna, verksamhetssätten och tidtabellerna för samarbetet mellan småbarnspedagogiken, den tvååriga förskoleundervisningen och nybörjarundervisningen har beskrivits i processbeskrivningar som förpliktar alla aktörer. Samarbete enligt processbeskrivningen tryggar en enhetlig lärtig för barnet. Förpersonerna för verksamhetsställena för förskoleundervisning och närskolornas rektorer är ansvariga för inledandet och genomförandet av verksamhet enligt processbeskrivningen inom sina egna verksamhetsställen.

Fostringsgemenskapen som inletts inom förskoleundervisningen fortsätter som ett samarbete mellan hemmet och skolan i nybörjarundervisningen. Uppgifter som förutsätts för planering och ordnande av barnets utbildning överförs till skolan.

4. MÅL FÖR UNDERVISNINGEN OCH DET PEDAGOGISKA GENOMFÖRANDET I DEN TVÅÅRIGA FÖRSKOLEUNDERVISNINGEN

Det pedagogiska målet för förskoleundervisningen är att främja barnens lärande och välbefinnande samt deras mångsidiga kompetens. Förskoleundervisningen är helhetsskapande och består av lärhelheter av olika omfattning som genomförs på olika sätt. Lärhelheterna ska planeras och genomföras utgående från barnens intressen och de gemensamma mål för undervisningen som beskrivs i dessa grunder. Målen i anslutning till mångsidiga arbetssätt, pedagogisk dokumentation, utvärdering av undervisningen och lärområdena är mål för undervisningen. I genomförandet av förskoleundervisningen ska man dessutom beakta de allmänna målen för den tvååriga förskoleundervisningen samt målen för verksamhetskulturen och för att främja barnens mångsidiga kompetens som beskrivs i tidigare kapitel.

I förskoleundervisningen ska man tillämpa en pedagogik som lämpar sig för småbarnspedagogik och med vilken man under hela dagen värnar om barnens möjligheter till lärande och deras välbefinnande. Läraren inom förskoleundervisning har ansvar för förskoleundervisningens planering, genomförande, utvärdering och utveckling i enlighet med den lokala läroplanen för försöket. Det är viktigt att hela personalen inom förskoleundervisningen känner till läroplanens mål och tillsammans arbetar för att uppnå dem.

Barnen som deltar i försöket med tvåårig förskoleundervisning kan vara till och med under fem år och upp till sju år gamla. Ålderskillnaderna mellan barnen och skillnaderna i den individuella utvecklingen ska tas i beaktande i all verksamhet. Därtill ska man beakta att barnen har varierande erfarenheter av lärande och verksamhet som är karakteristiskt för småbarnspedagogiken. I planeringen av undervisningen ska man utgå från barnens intresseområden, kunskaper och deras färdigheter som kontinuerligt utvecklas, samt från behovet av att erbjuda varje barn lämpligt med utmaningar. Barn i olika åldrar kan delta i gemensamma grupper i försöket.

De flesta barn som deltar i tvåårig förskoleundervisning får utöver förskoleundervisningen även småbarnspedagogik. För att barnens dagar pedagogiskt sett ska vara av hög kvalitet och enhetliga är det viktigt att personalen inom förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken kommer överens om de praktiska rutinerna i vardagen samt planerar och utvärderar verksamheten tillsammans.

4.1 Mångsidiga arbetssätt

Handledd och spontan lek samt åskådliggörande arbetssätt som främjar barnens aktivitet och kreativitet utgör en väsentlig del av verksamheten i den tvååriga förskoleundervisningen. Valet och användningen av arbetssätt ska styras av förskoleundervisningens uppdrag och mål och av barnens behov, förutsättningar och intressen. Genom att använda mångsidiga arbetssätt ska man stödja barnens växande och lärande och utvecklingen av deras mångsidiga kompetens (kapitel 2.6) samt stärka deras sociala färdigheter.

Arbetssätten i förskoleundervisningen är både verktyg och föremål för lärandet. De är en del av de färdigheter som utvecklas småningom och som barnen behöver under sin lärstig. Därför är det viktigt att läraren handleder barnen att pröva och använda olika arbetssätt i grupper, parvis och självständigt. Arbetssätt som grundar sig på lek samt upplevelsebaserade och aktiverande arbetssätt ger barnen upplevelser och stärker deras motivation att lära sig. Målet är att barnen använder alla sina sinnen, rör på sig, utvecklar sitt minne och sin fantasi och njuter av att komma till insikt. När man arbetar tillsammans ska barnen uppmuntras att fråga, undra, utforska, dra slutsatser och lösa problem samt

att agera målinriktat mot det gemensamma målet. Barnen ska också ges möjligheter att pröva på olika saker och arbeta självständigt.

Barnen ska få delta i planeringen av verksamheten och valet av arbetssätt och utföra olika slag av uppgifter. Det främjar barnens delaktighet i vardagen och stöder utvecklingen av barnens förmåga att ta initiativ och ansvar. Lärandet främjas av att barnen är med och funderar över arbetets målsättningar och att de vet vad som förväntas av dem. De gjorda valen och slutresultaten utvärderas tillsammans.

Arbetsfärdigheterna hos barnen som deltar i förskoleundervisningen håller ändå först på att utvecklas, alltså ansvarar läraren för att barnen får erfarenhet av och handledning i arbetssätt som lämpar sig för olika kunskaps- och färdighetsområden. Centrala arbetssätt är sådana där barnen får leka, iaktta, utforska och vara fysiskt aktiv. Olika arbetssätt bidrar också med variation till barnens dagar och veckor. Till exempel efter livlig lek behöver barnen möjligheten att lugna sig och koncentrera sig på att arbeta på något annat sätt.

För barnet är leken ett naturligt sätt att agera och gestalta världen. Olika lekar främjar barnens utveckling och välbefinnande och ger barnen möjligheter att hitta på samt öva och lära sig nya saker. Då barnen leker skapar de till exempel en fantasivärld som leken bygger på, intar olika roller och gör upp regler och lekarna blir på det här sättet viktiga lärmiljöer för barnen. Därför är lek i olika former central i förskoleundervisningen.

Det är lärarens och den övriga personalens uppgift att trygga förutsättningarna för lek samt att delta och handleda och berika leken på ett pedagogiskt och genussensitivt sätt. Det är viktigt att se till att varje barn har möjlighet att vara delaktigt i de gemensamma lekarna. I förskoleundervisningen ska man uppmuntra barnen att ta initiativ då man leker och handleda dem att ta hänsyn till andra i leken. Man ska stödja utvecklingen av barnens färdigheter att leka. Utöver barnens egna lekar ger lekar som man skapat tillsammans och som pågår en längre tid goda möjligheter att genomföra olika lärhelheter. Då man utvecklar lekens innehåll och skapar den värld som leken bygger på kan man på ett naturligt sätt kombinera olika arbetssätt, såsom drama, rörelselekar och lekfullt läsande och skrivande. Temana för leken kan variera enligt barnens egna intressen från allvarliga ämnen och aktuella teman till att man hittar på roligheter tillsammans.

Att utforska saker vid sidan av leken är ett centralt arbetssätt i den tvååriga förskoleundervisningen. Då man undersöker tillsammans ska man sträva efter att välja ett fenomen som lyfts fram ur barnens lekar, diskussioner och frågor. Man ska sporra barnen att ställa frågor, dra slutsatser och hitta lösningar på problem i vardagen och testa dem. Till ett undersökande arbetssätt och lärande hör att iaktta, formulera frågor, söka information, pröva på olika saker, hitta på lösningar samt dokumentera och presentera resultat. Då man dokumenterar och presenterar resultaten synliggör man barnens tankar och utvecklingen av deras kunskaper samt stärker barnens upplevelse av delaktighet.

Användningen av mångsidiga arbetssätt förutsätter att lärmiljöerna i tillräcklig omfattning innehåller material, audiovisuella hjälpmedel och redskap som lämpar sig för lek och lärande samt möjligheter att använda digitala verktyg. En systematisk användning av digitala verktyg och program berikar lärandet och leken. Mångsidiga lärmiljöer som innehåller erbjudanden ger möjlighet att differentiera verksamheten, förbinda sig till en långvarig lek och repetera det som barnen har lärt sig. Upplevelser av att lyckas och uppmuntrande respons i anknytning till arbetssätten bidrar till att utveckla en positiv självkänsla hos barnen. Målet är att barnens vilja att försöka och att lära sig stärks och att de förlitar sig på sin förmåga att lära sig nya saker.

Arbetsätten ska utvecklas tillsammans utgående från personalens självvärdering och responsen från barnen och vårdnadshavarna.

Helhetsskapande pedagogik och arbetssätt som stöder barnets delaktighet

I den tvååriga förskoleundervisningen innebär helhetsskapande pedagogik ett brett och holistiskt sätt att förstå, förverkliga och utveckla den pedagogiska verksamheten i förskoleundervisningen. I förskoleundervisningens pedagogik kombineras olika områden och olika lärmiljöer samt arbetssätt. Verksamheten bygger på lärhelheter och forskningsprojekt som uppstått utifrån barnens nyfikenhet och intressen. Pedagogisk dokumentation, utvärdering och planering är en oskiljaktig del av verksamheten.

Förskoleundervisningens pedagogiska verksamhet är en helhet bestående av fostran, undervisning och vård som inte är begränsad till specifika stunder eller andra förutbestämda eller tidsbegränsade situationer. Lärandet är holistiskt och sker överallt. Dagens återkommande situationer är pedagogiskt utformade för att stöda barnets växande, utveckling och lärande. Förverkligandet av heldagspedagogiken antecknas i Gruppens plan för förskoleundervisning.

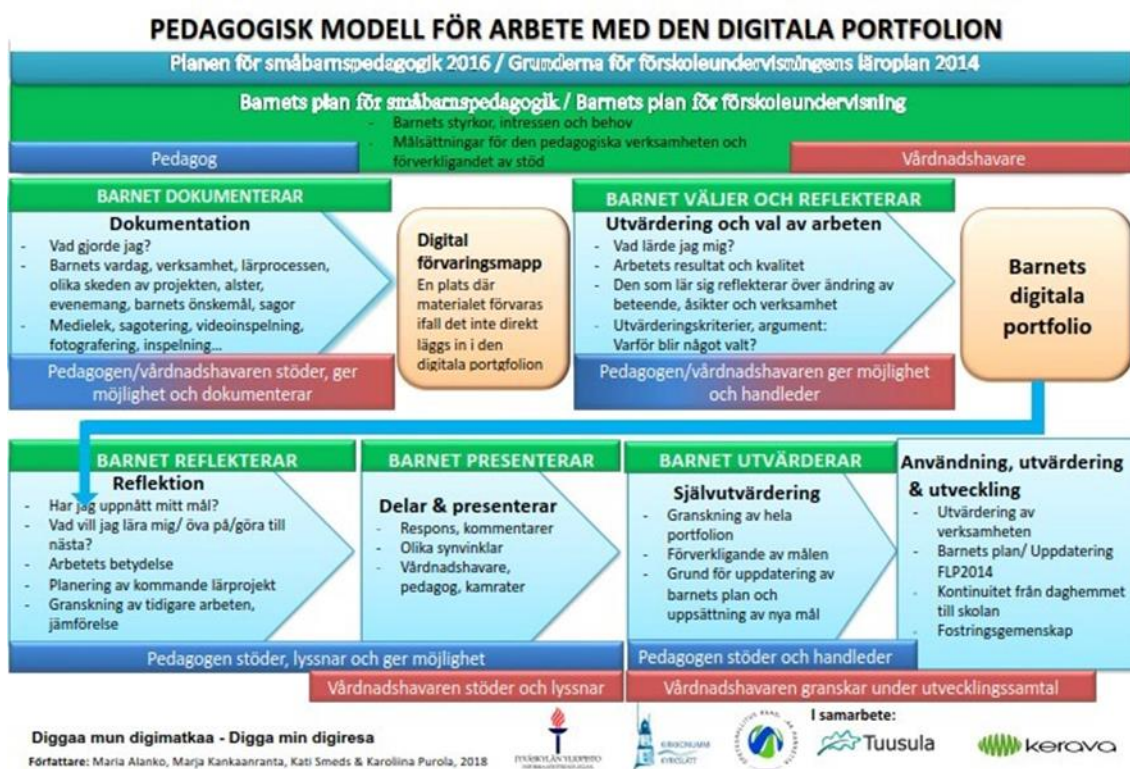
Portfolioarbete.

Portfolion är ett verktyg för dokumentation av barnets växande och lärande. Barnet bygger upp sin egen portfolio tillsammans med läraren och vårdnadshavarna. Med hjälp av portfolion kan barnet berätta om sig själv, sina tankar, intressen, lekar, kompisar och erfarenheter. Barnet fattar själv beslut om vilka, för hen viktiga, dokument som sätts i portfolion och lär sig samtidigt att utvärdera och att motivera sina val.

Portfolion synliggör barnet och hens lärande. I portfolioarbetet undersöker och utvärderar barnet i växelverkan med läraren sina styrkor, saker hen behöver öva samt sitt eget sätt att lära sig. Arbetssättet stöder barnet i att hitta olika sätt att lära sig. Barnet lär sig upptäcka att lärande sker i många olika situationer och i olika växt- och lärmiljöer. Portfolion finns tillgänglig för barnet i förskoleundervisningen, där hen har möjlighet att använda den dagligen i växelverkan med kamratgruppen, pedagogerna och vårdnadshavarna. Portfolion används vid övergångssamtalet när barnet övergår från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen.

I den kommunala småbarnspedagogiken används en digital portfolio i vilken man utnyttjar synvinkeln för positiv pedagogik och i producerandet av innehållet betonas medielek. Digitalitet förstärker vårdnadshavarnas delaktighet i delningen och uppbyggnaden av barnets växande och lärande samt förbättrar sätten för växelverkan i hela fostringsgemenskapen.

figur 1. Pedagogisk modell för arbete med den digitala portfolion

4.2. Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är en central del i planeringen och genomförandet av den tvååriga förskoleundervisningen samt i utvärderingen och utvecklingen av verksamheten. Den pedagogiska dokumentationen är en kontinuerlig process där man genom iakttagelser, sammanställning av dokument och tolkningen av dem granskar och utvärderar den pedagogiska verksamheten. Dokumenten kan vara anteckningar, fotografier, barnens arbeten eller till exempel videor på de gemensamma aktiviteterna. Målet för dokumentationen är att sammanställa information om förskolegruppens verksamhet och om respektive barns utveckling och lärande samt tänkande och intresseområden. Med hjälp av dokumenten kan läraren synliggöra barnets lärande och utveckling och samtidigt motivera barnet att lära sig.

Pedagogisk dokumentation är en del av lärarens och den övriga personalens arbete och en del av dokumentationen är avsedd att endast användas av personalen i deras arbete. Barnen deltar i dokumentationen enligt sina egna färdigheter och de ska handledas att sammanställa dokument över sådant som är viktigt för dem själva. Med hjälp av dokumenten som förskolegruppen tillsammans valt och barnens personliga dokumentation kan man på ett åskådliggörande sätt berätta om förskoleundervisningens verksamhet för vårdnadshavarna. På det här sätt får även vårdnadshavarna delta i att utvärdera och utveckla verksamheten samt komma med idéer.

Med hjälp av en systematisk dokumentation lär sig lärarna och den övriga personalen att känna de enskilda barnen, förstå deras sociala relationer och samverkan mellan barngruppen och personalen. Syftet med den pedagogiska dokumentationen är att bidra till att verksamheten kan genomföras utgående från barnet. Systematisk pedagogisk dokumentation behövs också vid genomförandet av stödet för barnets växande och lärande (kapitel 5) och elevvården (kapitel 6). I den pedagogiska

dokumentationen i förskoleundervisningen ingår en plan för barnets lärande, en plan för lärandet inom intensifierat stöd och en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas om barnet får särskilt stöd. Informationen som fås med hjälp av dokumentationen används för att kontinuerligt utveckla verksamhetskulturen, lärmiljöerna, arbetssätten och rutinerna för utvärderingen i enlighet med målen för förskoleundervisningen.

I den pedagogiska dokumentationen används barnets portfolio eller digitala portfolio som grund. I den kan man sätta in skriftliga dokument, fotografier, sagor som barnet berättat, videon och ljudfiler. Personalen, barnet och vårdnadshavaren deltar i utarbetande av portfolion. Genom portfolioarbete skapar barnet ett aktivt förhållande till att dokumentera sitt eget växande och lärande.

Barngruppens pedagogiska verksamhet dokumenteras genom barnens arbeten, fotografier och tankar samt genom lärarens och barnens gemensamma planeringsdokument. Synliggörande av dokumenten sker på verksamhetsställets virtuella och konkreta väggar samt presenteras med andra visuella metoder. Dokumenten ligger som grund för utvärdering och utveckling av verksamhetskulturen och arbetssätten.

4.3 Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet

Utvärderingen utgör en viktig del av förskoleundervisningen. I förskoleundervisningen har utvärderingen två syften: den används som hjälp för att planera och utveckla undervisningen och för att stödja varje barns välbefinnande, växande och lärande. Utvärderingen är en helhet bestående av iakttagelser, dokumentation, slutsatser och respons, som utöver lärarna även den övriga förskolepersonalen samt barnen och barnens vårdnadshavare ska delta i.

Förskoleundervisningens uppdrag är att tillsammans med vårdnadshavarna främja barnets förutsättningar att utvecklas och lära sig. För att undervisningen ska vara målinriktad och stödja barnets utveckling förutsätts att läraren får information om barnens tidigare uppväxtmiljö, utveckling, lärande och intressen. Barnens vårdnadshavare, personalen inom tidigare småbarnspedagogik och barnen själva kan ge den här informationen. Det är viktigt att läraren också får information om eventuellt stöd som barnet har fått samt barnets behov av stöd i småbarnspedagogiken som barnet deltagit i före förskoleundervisningen. Läraren ska använda informationen för att planera barnets individuella mål i samråd med vårdnadshavaren och barnet. En plan för barnets lärande kan användas som hjälp vid planeringen. I planeringen, genomförandet och utvärderingen ska man ta i beaktande att målen som ställts upp i läroplanen är mål för undervisningen och att man i förskoleundervisningen inte ställer upp allmänna mål för barnens kunnande.

Läraren och den övriga personalen som handleder barnen ska följa upp varje barns utveckling och lärande under förskoleåren. Föremålen för uppföljningen ska vara barnets arbete, beteende och hur lärandet framskrider inom olika kunskaps- och färdighetsområden. Uppföljningen ska basera sig på kontinuerliga iakttagelser och mångsidig dokumentation. Barnens alster och beskrivningar av sina egna erfarenheter ska utgöra en del av iakttagelserna och dokumentationen. Också vårdnadshavarens iakttagelser av sitt barns lärande och välbefinnande är värdefulla. Läraren ska utgående från

uppföljningsinformationen och utvärderingen som baserar sig på den utvecklade undervisningen, lärmiljöerna och det eventuella stödet som barnen får.

Läraren och den övriga personalen som handleder barnen ska varje dag ge sporrande och uppmuntrande respons till barnen om deras styrkor och om områden som de behöver utveckla. Den dokumentation som har samlats används så att varje barn kan observera sina framsteg. På det här sättet utvecklar barnen en positiv uppfattning om sig själva som lärande individer. Det är viktigt att vårdnadshavarna ofta får respons om sitt barns arbete, beteende och framsteg i lärande, så att de för sin del kan stödja sitt barn.

I förskoleundervisningen ska man utveckla barnens förutsättningar för självvärdering. Barnen ska uppmuntras att beskriva vad de tycker om i förskolan, vad de enligt egen åsikt lyckats med och vad de skulle vilja lära sig i fortsättningen. Läraren ska också uppmuntra barnen att fundera över hur gemensamma aktiviteter har lyckats. Självvärderingsförmågan som småningom utvecklas under barnens lärtid, utgör en del av förmågan att lära sig.

När barnet börjar i första klass är det viktigt att läraren i den grundläggande utbildningen har tillgång till nödvändiga uppgifter om varje barns arbete, växande och lärande i förskolan. Det här säkerställs genom samarbete mellan förskolan, skolpersonalen, vårdnadshavarna och barnen. Vid överföringen av information kan dokument som beskriver barnets framsteg i förskolan och planen för barnets lärande eller IP som utarbetats i förskolan utnyttjas. Försökskommunen bär ansvar för att utveckla fungerande praxis för övergångarna (beskrivs närmare i kapitel 3.3). Vid överföring av information ska gällande föreskrifter iakttas.

Lärarna ska använda utvärderingsinformation och dokumentation om barnens växande och lärande för pedagogisk planering och för att vidareutveckla undervisningen. Respons från barnen och vårdnadshavarna ska beaktas då man utvecklar verksamheten.

När de båda läsåren avslutas kan barnen ges ett intyg över deltagande i den tvååriga förskoleundervisningen. Intyget ges på begäran av vårdnadshavaren. I intyget antecknas intygets namn, försökskommunens namn, skolans/daghemmets namn, barnets namn och personbeteckning samt datum för när intyget ges. På intygen ska också finnas en anteckning om att de är utformade i enlighet med de grunder för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning som Utbildningsstyrelsen fastställt 5.2.2021. Intyget kan innehålla en allmän beskrivning av förskoleundervisningen. Intyget ska inte innehålla beskrivningar av barnets personlighet, lärande eller arbetssätt.

Utvärdering och utveckling av verksamheten under försöket

Genomförandet av försöket med den tvååriga förskoleundervisningen följs upp och utvärderas på nationell och lokal nivå. Försökskommunen ska delta i extern utvärdering av sin verksamhet i enlighet med försökslagstiftningen. Utöver extern utvärdering och forskning ska försökskommunerna även själva utvärdera den tvååriga förskoleundervisningen. Anordnandet av tvåårig förskoleundervisning är ett nationellt betydande försök och därför utgör målinriktad utvärdering och utveckling av den egna verksamheten en del av försöket och förutsätter planering och ledning direkt då försöket inleds. Försökskommunen ansvarar för vilka metoder som används för att utvärdera verksamheten och för personalens självvärdering under försökets gång. Syftet med utvärderingen är att ta fram information om kvaliteten på förskoleundervisningen, hur försöket har lyckats och vilka utvecklingsområden det finns med anknytning till tvåårig förskoleundervisning.

Portfolioarbete som beskrivs i arbetssätten stärker barnets självbedömningsförmåga och positiva självbild som lärande individ. Portfolion förmedlar information om barnets styrkor, intressen och färdigheter. Genom portfolioarbete kan barnet också öppna upp sina egna framsteg för utvärdering för gruppens andra barn, vårdnadshavarna eller pedagogerna. Läraren använder barnets portfolio som ett verktyg för utvärdering och som grund för diskussioner med vårdnadshavare.

För alla barn uppgörs en individuell plan för lärande i förskoleundervisning. Planen granskas och utvärderas regelbundet, minst två gånger per läsår. Pedagogisk dokumentation spelar en viktig roll i utarbetandet av barnets lärandeplan. Barnets förskoleundervisningsplan utarbetas, granskas och förverkligandet av den utvärderas i samarbete mellan läraren, vårdnadshavarna och barnet. Specialläraren inom småbarnspedagogik deltar i bedömningen av barnets stödbehov, stödåtgärder eller deras förverkligande enligt behov. Barnet deltar i uppgörandet och utvärderingen av sin förskoleundervisningsplan utgående från sin egen förmåga.

Förskolepersonalen utvärderar hur målen i läroplanen för förskoleundervisningen uppnås med hjälp av Gruppens plan för förskoleundervisning. Verksamhetsställena för den tvååriga förskoleundervisningen bildar ett nätverk som träffas regelbundet för att utvärdera och utveckla verksamheten inom den tvååriga förskoleundervisningen.

4.4 Lärområden i den tvååriga förskoleundervisningen

Lärområdena baserar sig på mål för undervisningen som hör samman med olika kunskaps- och färdighetsområden och som är väsentliga i förskoleundervisningen. Även om målen för mångsidig kompetens har beaktats då lärområdena har utformats, är det viktigt att läraren tar dem i beaktande då undervisningen planeras. Målen för lärområdena är mål som ska styra lärarens arbete. För att säkerställa kontinuiteten i lärandet och en enhetlig dag för barnet är det viktigt att hela personalen känner till målen för lärområdena och de övriga målen för undervisningen som fastställs i kapitel 4.

Lärområdena som beskrivs i detta kapitel har delats in i fem helheter och de är:

- Språkens rika värld
- Mina många uttrycksformer
- Jag och vår gemenskap
- Jag utforskar min omgivning
- Jag växer, rör på mig och utvecklas

Varje helhet innehåller mål som har både didaktiska och pedagogiska syften som hör samman med varandra. När lärhelheter planeras i förskoleundervisningen ska läraren, i enlighet med principen om en helhetsskapande undervisning, kombinera målen och innehållet i lärområdena på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt.

En annan faktor som vid sidan av lärområdena är viktig för planeringen och genomförandet av undervisningen är barnets intresseområden. Information om barnets intressen får man bland annat genom att iakttä barnens aktiviteter och genom att prata med barnen och deras vårdnadshavare. Även personalen inom småbarnspedagogiken som barnet tidigare deltagit i har information om barnets intresseområden. Läraren använder informationen som samlats in när verksamheten planeras för barngruppen och vid det individuella stödet för barnets lärande. Barnets intresseområden förändras

och varierar under förskoleundervisningens gång och därför är iakttagelserna och de gemensamma diskussionerna viktiga under hela förskoleundervisningen.

En förskoleundervisning som utgår från barnet beaktar barnens intressen. Då barnet får lära sig olika saker och teman som intresserar hen blir hen motiverad att lära sig och känna glädje över sitt lärande. Samtidigt upplever barnen att deras tankar är viktiga. Lärarens uppgift är också att handleda barnen att pröva på och lära sig olika färdigheter och kunskaper i enlighet med lärområdena. Man ska tillsammans med barnen bekanta sig med lärområdenas innehåll och diskutera vad de innebär.

Förskoleundervisningen är helhetsskapande undervisning som genomförs i form av lärhelheter. Hur lång tid som används för varje lärhelhet och hur de genomförs varierar beroende på ämnesområdet, situationen och på hur barnens lärande framskrider. Barnen ska under lärarens ledning delta i planeringen av lärhelheterna och i utvärderingen av genomförandet inom ramen för sina egna tilltagande färdigheter. Det är viktigt att varje barn har möjlighet att lära sig och att hen får arbeta i egen takt och utveckla sina färdigheter i mångsidiga lärmiljöer i samverkan med andra barn, läraren och den övriga personalen. Syftet med lärhelheterna är att erbjuda varje barn nya och inspirerande lärupplevelser och möjligheter att arbeta med uppgifter som innehåller lämpliga utmaningar i lärandet. Barnens olika behov av stöd ska beaktas i undervisningen och barnen ska ges tillräckligt stöd genast när behov uppstår.

Språkens rika värld

I förskoleåldern blir språket allt mera ett verktyg för tänkande, kommunikation, för olika sätt att uttrycka sig samt för att lära sig och inhämta information. Det innebär att språket blir ett verktyg som barnen använder för att strukturera sin vardag och forma sin världsbild. Språket ger barnen nya möjligheter att påverka, delta och vara aktiva aktörer.

De språkliga kunskaperna och färdigheterna hos barnen som deltar i den tvååriga förskoleundervisningen är mycket varierande. Genom att differentiera undervisningen ska man erbjuda varje barn lämpliga utmaningar och glädje över att lära sig nya saker. I förskoleundervisningen ska barnens intresse och nyfikenhet för språk samt för att producera och tolka texter stärkas. Då man stöder språkutvecklingen utvecklas även barnets multilitteracitet (kapitel 2.6). Språkutvecklingen har också samband med följande delområden inom mångsidig kompetens: förmåga att tänka och lära sig, kulturell och kommunikativ kompetens samt digital kompetens. I förskoleundervisningen ska barnet regelbundet få uppmuntrande respons på sin förmåga att använda språket och på sin förmåga att kommunicera. Den positiva responsen är viktig för barnens lärande och motivation.

I förskoleundervisningen ska varje barn få stöd för att utveckla sina färdigheter i undervisningsspråket. I undervisningen ska man ta hänsyn till att barnen lever i olika språkliga miljöer och att de kan tillägna sig flera olika språk samtidigt. Språkbruket och sättet att kommunicera varierar mellan hemmen och i flera hem kan det talas olika språk. Den språkliga och kulturella mångfalden lyfts fram i förskoleundervisningen i samarbete med vårdnadshavare. Detta stöder för sin del utveckling av barnens språkliga identiteter. Preciseringsgällande språklig och kulturell mångfald i förskoleundervisningen behandlas i kapitel 4.5.

Med tanke på språkinläringen är det viktigt att vara medveten om att barn i samma ålder kan befinna sig i olika skeden av språkutvecklingen inom olika delområden. Barnens språkliga identiteter (figur 2) utvecklas när de får stöd och handledning inom de centrala delområdena för språkliga kunskaper och färdigheter.

figur 2. Språkutvecklingens centrala delområden i förskoleundervisningen

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Förskoleundervisningen har som uppdrag att stödja utvecklingen av barnens **språkliga kunskaper och färdigheter** samt deras **språkliga identiteter**.

En mångsidig språk- och textmiljö stöder barnens språkliga utveckling. Barnen ska ha tillgång till mångsidiga sätt att lyssna, läsa och betrakta. I undervisningen ska man använda olika slags texter, såsom barnlitteratur, fackböcker för barn, tidningar, nätbaserade texter och ljudböcker. Läraren och den övriga personalen ska läsa för barnen och berätta historier för dem och barnen ska uppmuntras att hitta på egna berättelser. Barnens berättelser, ramsor och verbala budskap ska dokumenteras. Utvecklingen av multilitteraciteten stöds i och med att man i förskoleundervisningen i enlighet med det vidgade textbegreppet och vid sidan om talat språk ska använda bland annat visuella, auditiva och audiovisuella meddelanden och texter. Lärmiljöerna ska planeras så att de ger barnen goda möjligheter att iakttä och utforska språk: läsa, tala och skriva samt bredda sitt ordförråd. Barnen ska lära sig ett ändamålsenligt penngrepp och att använda tangentbord och andra digitala verktyg för sitt skrivande.

Detaljerade mål

Förmågan att kommunicera stärker barnens upplevelser av att de blir hörda och att deras initiativ blir bemötta. Utvecklingen av förmågan att kommunicera stöds genom att barnen uppmuntras att kommunicera med varandra och med personalen. Barnen ska få öva sig i att ställa frågor, lära sig att be om något, förhandla och att fungera i olika situationer. I undervisningen kan man använda olika aktiverande arbetssätt, till exempel drama.

Genom en mångfald av språkliga modeller stöder man barnens **förmåga att förstå språk**. Genom att systematiskt verbalisera och diskutera med barnen och behandla olika typer av texter stöds utvecklingen av barnens ordförråd. I förskoleundervisningen ska språkbruket vara beskrivande och exakt. Barnets förmåga att förstå språk ska vid behov stödjas med hjälp av bilder, föremål och tecken.

Barnens **förmåga att producera tal** ska stärkas genom att barnet handleds att berätta och diskutera i olika situationer. I gemensamma diskussioner utvecklas barnens färdigheter att ställa frågor, dra slutsatser och bedöma vad de hört. I undervisningen kan man öva på att koncentrerat lyssna och föra en dialog samt öva på intonation och på att talet är flytande och förståeligt.

Barnens **förmåga att använda språket** ska stärkas genom att man iaktar hur språket används i olika situationer. Genom att barnen får bekanta sig med olika texter stöds förmågan att använda språket och förmågan att uppfatta skillnader mellan talat och skrivet språk. Barnen ska handledas att berätta, beskriva och förklara samt att uttrycka sina åsikter och leva sig in i olika texter.

Utvecklingen av barnens **språkliga minne och ordförråd** ska stödjas till exempel med ramsor och sånglekar, att leka med språket, benämna och att använda beskrivande ord och nya begrepp. Genom att läsa olika slags texter, berätta historier och tillsammans diskutera det som man läst hjälper man

barnen att förstå läsningens betydelse, vilket främjar motivationen att lära sig. Med hjälp av lärarens modeller och olika övningar får barnen erfarenheter av hur tal kan omvandlas till skrivet språk och hur skrivet språk kan omvandlas till tal.

Att iaktta olika språk i närmiljön och barnets förmåga att uppfatta sitt eget språkliga uttryck stöder utvecklingen av barnens **språkliga medvetenhet**. Läraren ska öka barnens intresse för talat och skrivet språk samt även för att läsa och skriva. Genom att iaktta och undersöka språk ska barnens uppmärksamhet styras från ordens betydelse till språkets former och strukturer, bland annat till bokstäver, ord, stavelser och ljud. Barnen ska handledas att lekskriva och lekläsa. Barnen ska uppmuntras att tillsammans och på egen hand känna igen och på olika sätt producera bokstäver, ord och texter utgående från sina färdigheter och intressen i sammanhang som är meningsfulla för dem. De ska spöras att uttrycka sig själva och föra fram sina tankar genom att producera muntliga, skriftliga samt audiovisuella texter. För att producera text utnyttjar man både förmågan att skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg. I undervisningen kan man använda till exempel sånger och lekar på andra språk samt tecken.

Språkutvecklingen och stöddet av den är kopplat till allting inom förskoleundervisningen i enlighet med inkluderingsprincipen. Språket är både ett föremål och ett verktyg för lärandet. I förskoleundervisningen ses språkkunskapen i ett större perspektiv, med vikt på interaktion och förmåga att bli förstådd. Ett barns språkmiljö kan vara mångfaldig och barnet kan använda flera språk för att uttrycka sig.

Den pedagogiska verksamheten bygger på barnens intressen, eftersom inre motivation stöder språkinläring och engagerar barnet i verksamheten. Kontinuerlig observation gör det möjligt att identifiera och uppmärksamma barns olika språkliga färdigheter och kompetenser genom att differentiera och anpassa den pedagogiska verksamheten så att den lämpar sig för barnets kompetensnivå. Då ett barns delaktighet och engagemang granskas är det viktigt att vara uppmärksam inte bara på det talade språket utan också på övrig interaktion, till exempel uttryck och gester. Alternativa interaktionsmetoder såsom stödtecken, kroppsspråk och bildstöd används i förskoleundervisningen. För att observera och utvärdera språk- och interaktionsmiljön används bl.a. blanketten Utvärdering av samspelet mellan barnen och personalen i barngruppen och SpråkPeda (KieliPeda)-verktyget. Det sistnämnda används också i utvecklingen av språkmedveten pedagogik och för att följa upp utvecklingen av det svenska språket hos flerspråkiga barn.

Förskoleundervisningens rika språkmiljö och läsning av mångsidig litteratur stärker barnets intresse för böcker och läsning. Dialogläsning, ordkonst och sagotering stärker barnets aktiva roll i undersökandet och producerandet av språk och litteratur. Läsning är en del av heldagpedagogiken, där läsning och rim sker i olika situationer under dagen. Mångsidig litteratur och ordkonst kombineras med all annan pedagogisk verksamhet på ett helhetsskapande sätt.

Mina många uttrycksformer

Barnens förutsättningar för lärande, sociala och kommunikativa färdigheter och positiva självbild stärks när de lär sig att strukturera omvärlden. Dessa färdigheter utvecklas när barnen får utforska, tolka och öva att uttrycka sig och världen på olika sätt. I olika uttrycksformer uppfylls olika skeden av att gestalta, genomföra och tolka.

Inom förskoleundervisningen ska varje barn ha möjlighet till konstnärliga upplevelser, erfarenheter och att uttrycka sig själva. Olika uttrycksformer lyfter fram barnens tänkande, känslor och sätt att gestalta och uppleva världen. Att öva sig på olika uttryckssätt stöder välbefinnandet och utvecklingen av koncentrationsförmågan samt kommunikations-, problemlösnings- och självregleringsförmågan. Då barnen övar på olika sätt att uttrycka sig stärks deras förmåga att lyssna och agera målmedvetet och ge respons åt varandra. Man ska särskilt fästa uppmärksamhet vid att stärka uttrycksförmågan hos de yngre barnen. Samtidigt stärks deras möjligheter att delta och bli hörda.

Förskoleundervisningen uppdrag är att utveckla barnens uttrycksförmåga genom träning av grundläggande färdigheter i att uttrycka sig genom **musik, bildkonst, slöjd** samt **verbalt och kroppsligt**. När barnen får bekanta sig med olika kultur- och uttrycksformer stärks deras förmåga att delta och påverka och multilitteraciteten utvecklas. Användningen av olika uttrycksformer i förskolans vardag och i samband med festligheter ger möjligheter att lyfta fram den kulturella mångfalden och glädjas över den.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

I förskoleundervisningen ska barnen uppmuntras och handledas i att använda olika uttrycksformer. Undervisningen ska planeras så att barnen får upplevelser av konst och erfarenheter av en kreativ process bestående av planering, genomförande och utvärdering. Verksamheten ska utgå från barnens förmågor, iakttagelser och upplevelser. Barnen ska uppmuntras att berätta om sina idéer, sitt arbete och om sina olika erfarenheter i anknytning till dem. Slutprodukterna granskas tillsammans och de gemensamma aktiviteterna ska synas i lärmiljöerna. När barnen uttrycker sig och när arbetet dokumenteras ska man använda många olika slags material och redskap. Kulturutbudet i den närmaste omgivningen och lärmiljöerna ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen. Att öva och pröva på konst, kultur och olika uttrycksformer förutsätter att verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen utvecklas systematiskt.

Detaljerade mål

Den musikaliska verksamheten i förskolan ska vara mångsidig och multisensorisk. Målet är att stärka barnens musikintresse och det egna förhållandet till musiken. Barnen ska ges möjlighet att upptäcka sina musikaliska färdigheter med hjälp av sång, dans, rörelser och genom att spela och skapa egen musik. Barnen ska få lära sig sånger och mångsidigt bekanta sig med olika musikstilar och instrument. Man ska leka, experimentera och improvisera med musik. Tillsammans med barnen ska man iakta ljudnivå, ljudlängd, ljudstyrka och klangfärger i den musikaliska verksamheten. Barnen ska få erfarenheter av grundrytm, ordrytm och av att använda kroppen som instrument. Undervisningen ska ge barnen erfarenheter av olika sätt att skapa musik tillsammans och av att öva inför mindre musikframföranden och uppträda.

I förskoleundervisningen ska barnen öva sig **att slöjda** med hjälp av många olika slags material och genom att använda olika arbetsredskap. Barnens intresse för slöjd ska väckas för att stärka deras förhållande till slöjdkulturen och deras positiva upplevelser av delaktighet. Barnen ska få pröva på att använda både hårda (t.ex. sten, trä, metall) och mjuka (t.ex. ylle, mossa, tyg) material och lära sig de tekniker och basfärdigheter som behövs i användningen av dem. De ska uppmuntras att planera och skapa olika slöjdarbeten tillsammans med andra inom ramen för sin fantasi, sina intressen och sina

färdigheter. Barnen ska med stöd av de vuxna planera och genomföra längre slöjdprocesser som framskrider logiskt och som är anpassade för yngre barns kunskapsnivå. Lokala hantverkstraditioner eller hantverkstraditioner som anknyter till barnens bakgrund samt återvinningsmaterial ska utnyttjas i arbetet.

Målet för **den visuella uttrycksförmågan** är att utveckla barnens förhållande till bildkonst, övrig visuell kultur och kulturarv. Barnen ska ha möjlighet att njuta av att skapa bilder samt få estetiska upplevelser och erfarenheter i anslutning till konst. Utvecklingen av barnens **visuella tänkande och visuella uttryck** ska stödjas i förskoleundervisningen genom att barnen får skapa, tolka och bedöma olika bilder. Innehållet i undervisningen ska planeras utgående från barnens erfarenhetsvärld och intressen. Barnen ska uppmuntras att skapa bilder på olika sätt, med olika verktyg och material. Förmågan att skapa bilder tränas multisensoriskt, till exempel genom att måla, bygga och skapa mediepresentationer. Utöver de bilder barnen själva producerar ska man också tillsammans studera konstverk, mediebilder, formgivning av föremål och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska handledas att tolka och beskriva sina tankar om de visuella budskapen. När man granskar bilder ska man fästa uppmärksamhet vid till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar.

Barnen ska uppmuntras att uttrycka sig **munligt och kroppsligt** med hjälp av lek och olika övningar. Målet är att barnen ska få erfarenheter av hur man kan leka med språket, rösten och kroppen och utveckla sina kommunikativa färdigheter och förmågan att uttrycka sig på ett mångsidigt sätt. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt med hjälp av olika uttrycksformer och kommunikationssätt. I undervisningen ska man använda till exempel ramsor, dikter, sagor, berättelser, skådespel och annan litteratur som lämpar sig för verksamheten. Barnen ska få erfarenheter av att uttrycka sig spontant, av gemensamt planerade processer och av delaktighet i ett gemensamt framförande. Som uttrycksformer kan användas till exempel drama, ordkonst, dans och cirkus.

Jag och vår gemenskap

När barnen växer blir deras livsmiljö större. Utöver det egna hemmets värderingar, åskådningar, traditioner och rutiner möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Förskoleundervisningens uppdrag är att stärka barnens förmåga att komma till rätta i ett samhälle och uppfatta mångfald. Lärområdet ska behandlas ur ett **historiskt och samhällsligt perspektiv** samt ur ett **etiskt och åskådningsmässigt perspektiv**. Genom att fundera över närmiljöns historia och aktuella frågor riktas barnens intresse mot samhällsfrågor. Att reflektera över etiska val i vardagen, att utveckla sina emotionella färdigheter och att träna konstruktiv dialog stärker barnens kommunikativa färdigheter. Att bekanta sig med seder och bruk, religioner och andra åskådningar i närmiljön i kombination med andra övergripande mål stöder utvecklingen av barnens kulturella och kommunikativa kompetens samt förmågan att tänka och lära sig i anknytning till mångsidig kompetens. I undervisningen ska man samarbeta med vårdnadshavarna och vara lyhörd och visa respekt för varje familjs bakgrund, åskådningar och värderingar. Det är viktigt att temana behandlas så att barnet kan känna att hen är accepterad och trygg.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Målet är att stärka barnens intresse för samhällslig verksamhet, i synnerhet i närmiljön, och att stärka barnens delaktighet i sin verksamhetsmiljö. Barnen ska göras uppmärksamma på fenomen i nuet och de ska ges möjligheter att leva sig in i händelser och situationer i det förflutna samt fundera på framtiden. Barnen ska få lära sig att utveckla förmågan till käll- och mediekritik samt färdigheter i digital säkerhet. Undervisningen ska stödja barnens förmåga att tänka och agera etiskt samt utveckla

deras emotionella färdigheter. Under lärarens ledning ska barnen bekanta sig såväl med sin egen som med andra religioner och åskådningar som finns representerade i den egna barngruppen eller i närmiljön, och med seder och bruk som kännetecknar dem. Barnen ska uppmuntras att fråga och de ska ges utrymme att fundera och undra. Lämpliga arbetsätt för den här helheten är diskussioner och metoder som ger barnen möjlighet att leva sig in i olika situationer.

Detaljerade mål

Tillsammans med barnen bekantar man sig med en person eller ett objekt i närmiljön ur ett **historiskt perspektiv**. Ämnet behandlas på ett åskådligt sätt genom att använda flera sinnen och olika uttrycksformer. Också andra historiska händelser, personer, kulturer och kulturarv som intresserar barnen kan tas upp i undervisningen. Som informationskällor kan man använda personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen samt vårdnadshavarnas och mor- och farföräldrarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv. I undervisningen kan man också bekanta sig med olika festligheter, berättelser, lekar och sånger med långa traditioner.

Barnens intresse för **samhällsfrågor** ska väckas med hjälp av diskussioner om aktuella frågor i närmiljön och samhället som intresserar barnen. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med medier och pröva att producera media på ett lekfullt sätt i en trygg miljö. Tillsammans med barnen funderar man kring medieutbudets innehåll och sanningsenlighet. I undervisningen ska man bekanta sig med barnens rättigheter utgående från FN:s konvention om barnets rättigheter. Regler för förskolegruppen skapas och utvecklas tillsammans med barnen. Samtidigt hjälper man barnen att förstå att regler i samhället är avtal som människor har gjort upp. Barnen ska ges möjligheter att få erfarenheter av att delta och påverka i sin närmiljö.

Förskoleundervisningen ska innehålla gemensam **etisk fostran** för hela gruppen. Den ska kopplas till barnens erfarenheter och till olika vardagliga situationer som är förknippade med känslor och etiska val. Barnen ska få hjälp med att lära sig identifiera sina känslor, handla vänligt och ansvarsfullt och att lösa konfliktsituationer som uppstår mellan barnen på ett konstruktivt sätt. Tillsammans med barnen ska man fundera över vänskap och respekt för andra, glädje och rädsla, könsrelaterade antaganden och hur man skiljer mellan rätt och fel. Man ska bland annat granska mångfalden av människor, kön och familjer. Naturliga arbetsätt för etisk fostran är förutom gemensamma diskussioner till exempel rollekar, sagor och medieinnehåll. Undervisningsmaterial och -program som utarbetats för att främja barns sociala och emotionella färdigheter kan utnyttjas i undervisningen.

Inom **åskådningsfostran** bekantar man sig tillsammans med de religioner och åskådningar som förekommer i barngruppen och i närmiljön. Irreligiositet granskas vid sidan av övriga åskådningar. Åskådningsfostran kopplas ihop med seder och bruk samt med fester under årets gång och under en människas livstid som har en religiös eller konfessionell innebörd. Målet är att hjälpa barnen att förstå och respektera både sina egna och andra barns och familjers olika åskådningsmässiga traditioner samt sedvänjor och uppfattningar som hänger ihop med dem. Barnen ska uppmuntras att fundera över olika livsfrågor tillsammans med andra och de ska ges möjligheter att förundra sig över livsfrågor till exempel genom lek, diskussion och kreativt uttryck. Åskådningsfostran ger barnen redskap att förstå begrepp och frågor som anknyter till religioner och åskådningar samt färdigheter att bygga upp sin egen kulturella och åskådningsmässiga identitet. I undervisningen kan man dra nytta av exempelvis besök av gäster och evenemang i närmiljön.

Församlingens mentorer hjälper läraren i planeringen och genomförandet av åskådningsfostran och etisk fostran genom att erbjuda information, material och sakkunskap. I samband med åskådningsfostran bekantar man sig med de kulturhistoriska byggnaderna och platserna i närområdet som berör åskådningar.

Jag utforskar min omgivning

Barnens omvärld – den närbelägna naturen och den byggda miljön samt de övriga lärmiljöerna i förskolan – erbjuder gott om resurser för barnens lärande. För att stödja barnens matematiska färdigheter och teknologi- och miljöfostran är det viktigt att i handledningen dra nytta av barnens egna iakttagelser och aktiviteter och de situationer som uppkommer i förskoleundervisningen. Matematiska aktiviteter utvecklar mångsidigt barnens färdigheter. Genom att värdesätta, fördjupa och strukturera barnens iakttagelser som berör omgivningen eller matematik stöder man barnens utveckling som tänkande och lärande individer. Då förmågan att iaktta fenomen i omgivningen och förmågan att förstå och använda olika begrepp utvecklas stöds barnets matematiska tänkande och det främjar även lärandet av andra färdigheter. Förskoleundervisningens uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens matematiska tänkande och intresse för matematik. Den ska också stärka barnens naturkännedom och förhållande till naturen och göra dem bekanta med vardagsteknik. I förskolan ska barnen bekanta sig med undersökande lärande genom att iaktta och utforska omgivningen och genom att experimentera och dra slutsatser.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Förskoleundervisningen ska stödja utvecklingen av barnens matematiska tänkande. Barnen ska handledas att upptäcka matematiska egenskaper som förekommer i omgivningen och matematiskt tänkande ska synliggöras i vardagen. Undervisningen och verksamheten ska ge möjligheter att utveckla förståelse för begreppen tal och förändring, för geometriska begrepp samt för rymd och att utveckla mätkunskaper. Målet för undervisningen är att erbjuda barnen glädje över att komma till insikt och lära sig samt stödja de matematiska färdigheterna hos varje barn.

I undervisningen ska man iaktta naturen. Utvecklingen av barnens känsla för miljön och deras förhållande till naturen stöds genom att barnen får röra sig i naturen och utforska den. Barnen ska också handledas att iaktta hurdan teknik som finns i omgivningen och att pröva egna lösningar och motivera dem.

Undersökande arbetssätt och lärande har en central roll för utvecklingen av de matematiska färdigheterna och i teknologi- och miljöfostran. Barnen ska lära sig att jämföra, klassificera och sortera information utgående från observationer eller mätningar. De ska uppmuntras att dra slutsatser och hitta lösningar på vardagliga problem och att pröva olika lösningar. I undervisningen ska barnen öva sig att dokumentera med olika verktyg och att presentera resultat på olika sätt.

Detaljerade mål

Grunden för de matematiska färdigheterna läggs redan före skolålder. Barnets matematiska tänkande utvecklas då barnet lär sig att ur matematiska synvinklar iaktta sin omgivning och vad som händer runt omkring. Barnen ska spöras att utveckla sina **matematiska färdigheter och sitt matematiska tänkande** med hjälp av aktiverande övningar, genom lek i olika lärmiljöer och i vardagliga situationer.

I undervisningen ska man tillsammans bekanta sig med matematiken samt med dess delområden och grundläggande begrepp på ett åskådligt sätt. Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska observationer i olika vardagliga situationer med hjälp av att läraren beskriver och sätter ord på företeelserna.

Barnen ska uppmuntras att dela sina iakttagelser med varandra och på det sättet fördjupa det kollaborativa tänkandet, problemlösningsfärdigheterna och aktiviteten. Verksamheten ska planeras så att den erbjuder barnen möjligheter att lära sig och använda matematiska begrepp, klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter. Undervisningen ska omfatta lekar och uppgifter som utvecklar minnesförmågan och det logiska tänkandet. Undervisningen ska vara lekfull och man ska bland annat använda lekar, spel och berättelser samt digitala verktyg.

figur 3. Centrala delområden för barnens matematiska utveckling i förskoleundervisningen

Delområdena för barnens matematiska utveckling är färdigheter som barnet ofta lär sig parallellt, och inte skilt för sig

Matematiska relationer

Det matematiska tänkandet börjar med iakttagelser och att man sätter ord på dem och bildar begrepp. Man ska sätta begrepp på barnens egna och gemensamma iakttagelser och sätta namn på och känna igen de olika egenskaperna och man ska sträva efter att i undervisningen kategorisera de olika begreppen som hör ihop med iakttagelserna. Med tanke på utvecklingen av de matematisk-logiska färdigheterna och problemlösningsfärdigheterna är det ändå relevant att barnen har många möjligheter att öva, jämföra, kategorisera samt ställa saker och föremål i ordningsföljd och finna och skapa regelbundenheter. Samtidigt övar man på att använda tillhörande begrepp som gäller plats och relation och att dra slutsatser. Barnens rumsuppfattning ska stödjas i vardagliga situationer och i leken. För barn som har ett annat förstaspråk än undervisningsspråket som används i förskolegruppen, är det särskilt viktigt att få stöd och öva begrepp som gäller plats och relation och att sätta ord på dem. Spel, lekar och uppgifter som utvecklar minnet stöder barnens lärande.

Taluppfattning

Taluppfattningen utvecklas redan under den tidiga barndomen. Utvecklingen av barnens taluppfattning ska i förskoleundervisningen stödjas genom att mångsidigt öva upp färdigheterna som anknyter till talföljder och genom att räkna med mindre antal. Färdigheten att räkna upp siffrorna ska stärkas bland annat med hjälp av fingrarna, sång eller lek. Man ska tillsammans med barnen som en del av verksamheten i vardagen öva på att räkna antal med hjälp av en samling av olika föremål eller bilder eller iakttagelser. De olika delarna ska adderas, subtraheras och delas samtidigt som man räknar antalen på nytt. Olika helheter och deras antal ska jämföras sinsemellan och placeras i ordningsföljd. Denna aktivitet stärker barnens förståelse för samband mellan räkneord och antal samt skapar grunden för att förstå att en talföljd bildar en följd av antal. I förskoleundervisningen ska man också öva på att kombinera räkneord och antal till siffersymboler samt placera dem i en talföljd. Barnet får

en stadig grund för att utveckla sin taluppfattning då hen tillräckligt länge och genom aktiviteter samt med stöd av tal får öva på färdigheterna som anknyter till talföljder.

Geometriska begrepp

I geometri ska man bekanta sig med figurer, kroppar och deras egenskaper. Förmågan att uppfatta nivå och läge ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska uppmuntras att undersöka och testa två- och tredimensionalitet hos föremål och lära sig därtill hörande plats- och jämförelsebegrepp, såsom framför, uppe, till vänster och till höger och varannan. För att stärka barnens geometriska tänkande ska barnen ges möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Innehåll och formspråk som hör till geometri ska även utforskas med hjälp av rörelser och visuella aktiviteter samt kreativitet. Under lärarens ledning ska barnen bekanta sig med former i omgivningen och öva sig att känna igen och benämna dem.

Mätning och tid

Grundprincipen för att mäta etableras hos barnen genom övning och lek. Målen som anknyter till mätning ska granskas både när det gäller längd och storlek samt rymd och mängd. I förskoleundervisningen ska barnen pröva på att mäta både med kroppen och med olika redskap. I stället för standardiserade mätskalor ska man använda den egna kroppen och pedagogiska redskap. Mätningen ska kombineras med aktiviteter där man jämför och placerar saker i ordningsföljd och läraren ska stödja barnen när de mäter. I undervisningen tränas tidsbegrepp såsom ibland, i går och i morse. Man funderar tillsammans på tidsföljder till exempel genom att observera dygnstider och visuellt åskådliggöra dagsrytmen. Man övar på att kombinera tidsuppfattningen och förmågan att mäta i leken till exempel genom att uppskatta hastigheter och producera hög och låg fart.

Aritmetiska basfärdigheter

I förskoleundervisningen börjar man öva på att bilda och lösa additioner och subtraktioner. Man ska börja öva med låga antal och dra nytta av leken. Additioner och subtraktioner åskådliggörs och övas med hjälp av en samling av föremål, bilder eller iakttagelser samtidigt som man sätter ord på det man lär sig. Barnen ska handledas att förstå begrepp som anknyter till addition och subtraktion, såsom ett större än/ett mindre än. Målet är att barnet lär sig koppla samman addition och subtraktion med olika situationer i vardagen.

Miljöfostran i förskoleundervisningen ska ge barnen naturupplevelser och möjlighet att utforska och bekanta sig med växter, djur och naturfenomen. Barnets relation till naturen och positiva naturupplevelser ska stödjas. I undervisningen skapar man en grund för en hållbar livsstil. Omgivningen iakttas med olika sinnen och med hjälp av audiovisuella hjälpmedel. Undervisningen kan också innehålla mindre experiment. Man ska diskutera iakttagelserna och öva sig i att klassificera information från sina observationer. Samtidigt övar barnen sig att använda begrepp som anknyter till naturen, att dra slutsatser och fundera över orsakssammanhang. Barnens kunskap om naturen används i undervisningen. Man övar tillsammans att hämta information om sådant som intresserar barnen. Barnen ska lära sig att värna om sin miljö och trivseln i miljön. Barnen ska handledas att respektera naturen och de växter och djur som finns där. Miljöfostran främjar utvecklingen i riktning mot en hållbar livsstil, vårdandet av naturen samt därtill hörande färdigheter. Sådana praktiska färdigheter är till exempel att inte skräpa ner då man gör utflykter i naturen, att lära sig måttlighet och sparsamhet, ansvarsfullhet som berör måltider, att spara energi och att minska på avfall till exempel genom sortering, reparation och återanvändning. Barnen ska samtidigt handledas att fästa uppmärksamhet vid effekterna av dessa handlingar. Det är viktigt att se till att barnen upplever att de genom sina egna handlingar kan påverka en hållbar livsstil utan att de behöver ta ett större ansvar för det än vad som är lämpligt för ett barn.

Tillsammans med barnen ska man iaktta och fundera på **tekniska lösningar** i vardagen, deras egenskaper och hur de fungerar. I undervisningen framhålls att teknik är resultatet av människans kreativitet. Barnen ska få bekanta sig med teknik genom att hitta på, pyssla och själva bygga olika konstruktioner och lösningar med olika material, även sådana som kan återvinnas och användas på nytt. Barnen ska uppmuntras att beskriva sina lösningar. Utöver redskapen i lärmiljöerna kan man till exempel använda barnens egna leksaker i undervisningen och fundera över hur de fungerar.

Varje barn tillbringar en förskoleundervisningsdag i veckan med att lära sig i naturen. Skogsutflykter stärker barnets förhållande till naturen. I naturen finns tid att njuta av dess mångfald, motionsglädje, dofter, färger, ljud, smaker och naturens skönhet under olika årstider. Målet är att bilda en aktiv, positiv, intresserad och respektfull relation till naturen samt en vilja att skydda naturen.

Den närliggande naturen och den byggda miljön utnyttjas regelbundet i inlärningsituationer. En verksamhet där man observerar, experimenterar, undersöker och skapar upplevelser ökar förmågan att dra slutsatser om olika fenomen och ge information om miljön. Fenomen, organismer och växter som observeras i naturen och deras egenskaper och olikheter samt den byggda miljön erbjuder praktiska forskningsobjekt utifrån barnens egna utgångspunkter och konkreta upplevelsevärld. Det är viktigt med en diskuterande, växelverkande atmosfär där förundran uppskattas och där det finns utrymme för fantasi. Då är det roligt att upptäcka och lära sig nya saker.

Jag växer, rör på mig och utvecklas

Förmåga att ta hand om sig själv och hantera vardagen ingår i den mångsidiga kompetens som är målet för förskoleundervisningen. Barnen behöver erfarenheter, information och reflektion för att deras upplevelse av att de klarar av och deras färdigheter inom detta område småningom stärks. I förskoleundervisningen närmar man sig lärområdet utgående från **fysisk aktivitet, kost- och konsumentvanor, hälsa samt trygghet och säkerhet**. Förskoleundervisningens uppdrag är att lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa, välbefinnande och fysisk aktivitet samt att utveckla barnens kunnande om hälsa och säkerhet. Förskoleundervisningens uppdrag är att lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa, välbefinnande och fysisk aktivitet samt att utveckla barnens kunnande om hälsa och säkerhet.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Barnen ska få mångsidiga erfarenheter av att röra på sig och börja förstå sambandet mellan fysisk aktivitet, välbefinnande och hälsa. Undervisningen ska ge barnen möjligheter att utveckla sina motoriska och sociala färdigheter. Särskild vikt ska fästas vid att utveckla de perceptionsmotoriska färdigheterna som är viktiga med tanke på barnens allmänna förutsättningar för lärande genom fysiskt aktiverande lekar. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med hälsosam kost och fundera över dess betydelse som en del av vardagen. Barnen ska handledas att lära sig måttlig konsumtion och att ta hand om naturen. I undervisningen ska man fundera på hälsorelaterade faktorer och stödja barnens förmåga att sköta om sin hälsa. Genom att forma om lärmiljöerna kan man på många olika sätt främja barnens fysiska aktivitet och motoriska färdigheter.

I förskoleundervisningen ska man stärka barnens färdigheter som berör välbefinnande och trygghet och säkerhet. Barnen ska handledas i att respektera och skydda sin egen och andras kroppar. Barnens

socioemotionella färdigheter ska stödjas och utvecklas samt främjas genom positiva kamratrelationer och färdigheter att fungera i grupp. De socioemotionella färdigheterna och att styra dem samt atmosfären i gruppen är betydande bland annat för att minska mobbning och lösa olika konfliktsituationer. I förskoleundervisningen ska man fästa uppmärksamhet vid att varje barn och vuxen har möjlighet att bli hörd, att höra till gruppen och att genuint vara en del av gemenskapen.

I förskoleundervisningen ska barnen få information om hur man rör sig tryggt i närmiljön och i lärmiljöerna.

Detaljerade mål

Målet i förskoleundervisningen är att inspirera barnen **att röra på sig** på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig under alla årstider. Med hjälp av fysisk aktivitet och lekar utvecklas barnens förmåga att fungera tillsammans med andra. Spel och lekar där man rör på sig utvecklar barnens matematiska och språkliga färdigheter. Samtidigt stärks deras kroppskontroll och förmågan att uppfatta sin kropp och dess olika delar i förhållande till det omgivande rummet, den använda tiden och kraften utvecklas. Utöver handledd fysisk aktivitet ska barnen också varje dag ges möjligheter att spontant röra på sig både inomhus och utomhus. I samarbete med vårdnadshavarna ska barnen sporras att röra på sig också på fritiden i olika lokaler och i olika förhållanden utomhus.

Grundläggande motoriska färdigheter som behövs i vardagen ska tränas mångsidigt och regelbundet i olika miljöer i förskoleundervisningen. Sådana färdigheter är balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Barnen ska träna balans med hjälp av lekar där de övar att till exempel bromsa och finta eller genom att leka på en teknikbana. Rörelseförmågan främjas genom övningar där barnen ska rulla, klättra, springa och hoppa. Förmågan att hantera redskap tränas genom att barnen får knuffa och dra och använda olika redskap och bollar på olika sätt. Barnen ska dessutom inspireras att träna sin finmotorik med hjälp av spel och lekar som utvecklar fingerfärdighet och precision. Målet är att verksamheten ger alla barn möjligheter att delta och att lyckas och att den stöder barnens välbefinnande och funktionsförmåga.

I förskoleundervisningen ska måltidssituationerna, som skapar en rytm i den dagliga verksamheten, utgöra en lärmiljö som anknyter till mat som främjar välbefinnandet och hälsan samt till **kunnande om kost och matvanor**. Man ska tillsammans med barnen göra måltidssituationerna trivsamma och barnen ska få handledning i goda seder och en hållbar livsstil. Utöver den finländska matkulturen och de finländska sederna, bekantar man sig även med någon annan matkultur genom att utnyttja hemmens sakkunskap.

Man ska tillsammans med barnen undersöka reklam som riktas till barnen och fundera över betydelsen av **måttlig konsumtion**. Till exempel tolkningar av konsumtion och reklam som kommer till uttryck i barnens lekar och teckningar kan fungera som grund för konsumentfostran i förskolan. I förskoleundervisningen ska man bygga upp en grund för kunnande om cirkulär ekonomi som bygger på en hållbar användning av naturresurser, till exempel genom att tillsammans med barnen fundera över hur skräp och sopor blir råvaror eller genom att diskutera olika teman från ägande till sam användning och från engångsprodukter till reparation av produkter.

Barnen får lära sig förstå betydelsen av fysisk aktivitet dagligen, tillräcklig vila och att ha goda människorelationer **för välbefinnandet och hälsan**. Tillsammans med barnen ska man fundera över hälsa och sjukdomar och orsakerna till dem samt över människans möjligheter att påverka sin fysiska hälsa och sitt psykiska välbefinnande. Man diskuterar goda människorelationer och vilken betydelse de har för det psykiska välbefinnandet. I vardagliga situationer och i lekar ska barnen få öva att vara en god vän och ta hänsyn till andra samt att identifiera och behärska känslor. Tillsammans med barnen

ska man diskutera mängden sömn och fysisk aktivitet och fundera över hur de inverkar på att man varje dag är pigg och mår bra. I undervisningen ska man söka information om hygien och som en del av vardagen i förskolan ska man öva grundläggande färdigheter i anslutning till hygien. I förskoleundervisningen ska barnen handledas till en positiv kroppssjälvkänsla och kroppsbild. Barnens nyfikenhet gentemot sexualitet och kroppen ska handledas på ett respektfullt och för barnets ålder lämpligt sätt.

Barnen ska i förskolan få information om sin rätt till ett **tryggt** liv, respektfullt bemötande och fysisk integritet. Man ska iaktta och fundera tillsammans med barnen över de vanligaste fysiska och psykiska risksituationerna i vardagen och i lärmiljöerna i förskolan. Målet är att stödja barnens fysiska, psykiska och sociala känsla av trygghet, ge dem färdigheter att be om och söka hjälp och att handla tryggt i de vanligaste vardagliga situationerna. Barnen ska uppmuntras att be om hjälp av en vuxen i problemsituationer i förskolan och om de upplever mobbning samt att berätta om sina bekymmer. I undervisningen tränas reglerna för hur man rör sig i trafiken och agerar tryggt i digitala miljöer på ett för åldern lämpligt sätt.

Inom den tvååriga förskoleundervisningen följer man rekommendationerna för fysisk aktivitet under de första åren (2016) och ser i samarbete med vårdnadshavarna till att barnen dagligen är fysiskt aktiva. I den fysiska fostran inom förskoleundervisningen beaktas särskilt fartfylld fysisk aktivitet som är viktig för barnets uppväxt och utveckling som helhet. På verksamhetsstället definieras årligen ett utvecklingsobjekt för att öka rörelse i vardagen.

Inom den tvååriga förskoleundervisningen är rörelse en naturlig del av heldagspedagogiken. Den fysiskt aktiva livsstilen stärks genom att förena de fysiska målen med annan verksamhet och undervisning. Pedagogen skapar förutsättningar för och inspirerar barnet till mångsidig rörelse och upplevelser av rörelsegädje genom att nyttja olika rörelseredskap i olika lärmiljöer. Rörelseredskap finns framme i grupptrymmena för att berika barnens lek och ge idéer för fysiska aktiviteter.

Tillsammans med vårdnadshavarna diskuteras barnets rörelse och familjerna uppmuntras till en fysiskt aktiv livsstil.

För varje barn i förskoleundervisningsålder ordnas simundervisning två gånger om året.

4.5 Preciseringar gällande språklig och kulturell mångfald

Utgångspunkten i grunderna för läroplanen är att de språkliga och kulturella aspekterna ska beaktas för varje barn som deltar i förskoleundervisningen. Barnens varierande språkliga och kulturella bakgrund och färdigheter ska ses som något som berikar mångfalden i gruppen. En språk- och kulturmedveten förskoleundervisning innebär att olika språk, kulturer och åskådningar knyts samman till en del av helheten i förskolan.

Enligt lagen om grundläggande utbildningen är undervisningsspråket i förskoleundervisningen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Undervisningsspråket kan också vara något annat språk, om det inte äventyrar möjligheterna att uppnå målen i läroplansgrunderna. Om andra språk används ska barnet också få stöd för sin

modersmålsutveckling i svenska eller finska. I en särskild grupp kan förskoleundervisningen huvudsakligen eller helt ges på ett annat språk. Informationen till vårdnadshavarna och olika centrala dokument ska finnas tillgängliga på undervisningsspråket enligt vad som fastställs i lagen om grundläggande utbildning.

Ett samarbete mellan lärare, vårdnadshavare och olika kultursamfund främjar kontinuiteten i barnens och familjernas kulturarv och stöder barnens möjligheter att ge uttryck för sin egen kulturella bakgrund. I två- och flerspråkiga miljöer ska barnen handledas att kommunicera med varandra.

Förskoleundervisning för **samiska barn** har som särskilt mål att stärka barnens samiska identitet och kännedom om sin kultur och ge barnen möjlighet att tillägna sig samiska traditioner och färdigheter. Samerna är ett urfolk som i enlighet med grundlagen har rätt till sitt eget språk och sin egen kultur. Närmiljön och samarbetet med vårdnadshavarna och den samiska gemenskapen ska tas till vara i undervisningen. Förskoleundervisningen kan ordnas på samiska eller som tvåspråkig språkbadsundervisning. När förskoleundervisning ordnas på något av de tre samiska språken, är undervisningens särskilda mål att stärka barnens förmåga att förstå och använda språket. Målet är att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i en samisk miljö, att lära sig samiska och att lära sig på samiska. Läraren ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det samiska språk- och kulturarvet.

Förskoleundervisningen för **romska barn** har som särskilt mål att stärka barnens positiva identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur samt öka barnens delaktighet i samhället. Utöver det ska man stödja barnens språkliga utveckling och stärka de romska språkens språkliga och kulturella arv i samarbete med barnens vårdnadshavare och den romska gemenskapen. Romerna har i enlighet med grundlagen rätt att utveckla sitt språk och sin kultur. Barnen ska i mån av möjlighet ges undervisning i romani. I undervisningen i romani ska barnen bekanta sig med det romska språket och den romska kulturen, deras ordförråd ska utvidgas och de ska uppmuntras att använda språket i olika kommunikationssituationer.

Förskoleundervisning för **teckenspråkiga barn** genomförs i första hand i en skild grupp för teckenspråkiga eller i en grupp som består av teckenspråkiga barn och barn som använder talat språk. Teckenspråket kan vara barnets modersmål, första språk eller andra språk. Barnen som använder teckenspråk kan vara döva, ha en hörselnedsättning eller vara hörande. Målet för förskoleundervisningen för teckenspråkiga barn är att stödja och stärka barnens språkliga och kulturella identiteter genom att ge dem möjlighet att använda och tillägna sig det finlandssvenska eller finska teckenspråket i samarbete med vårdnadshavarna. Målet är också att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer samt stärka teckenförrådet och kunskaperna i det finlandssvenska eller finska teckenspråket.

I förskoleundervisningen ska **flerspråkiga barn**, inklusive barn som har svenska och finska som hemspråk, få stöd för att utveckla sina språkkunskaper, sina språkliga och kulturella identiteter och sin självkänsla. Utvecklingen av kunskaperna i undervisningsspråket svenska eller finska ska främjas inom de olika områdena som barnets språkliga kunskaper och färdigheter omfattar, med hänsyn till barnens behov och förutsättningar. Med hjälp av mångsidiga kommunikationssituationer och lärmiljöer ska barnen ges möjligheter att använda och tillägna sig undervisningsspråket. Ett konkret språk och ett uttrycksförråd som används i vardagen ska vara utgångspunkten för att tillägna sig språket. Förmågan att förstå och producera språk ska knytas samman.

En del barn med **invandrarbakgrund** blir bekanta med den finländska kulturen och det svenska eller finska språket först då de börjar i förskoleundervisningen. Förskoleundervisningen stöder barnets

integration i det finländska samhället. Vårdnadshavarna ska informeras om den finländska förskoleundervisningens mål, innehåll och metoder. Tillsammans med vårdnadshavarna ska man diskutera familjens språkliga miljö, språkval, formandet av en flerspråkig och mångkulturell identitet samt betydelsen av modersmålet eller modersmålen och skedena i språkutvecklingen.

Vid försöksverksamhetsställena kan man stödja lärandet i undervisningsspråket hos barn med invandrarbakgrund genom att ordna undervisning i svenska eller finska som andraspråk för dem. Undervisningen ska fortskrida målinriktat och vara pedagogiskt planerad och handledd verksamhet som grundar sig på barnens behov. Undervisningen ska genomföras i de dagliga kommunikationssituationerna i den tvååriga förskoleundervisningen och i samband med genomförandet av de olika lärområdenas innehåll.

I mån av möjlighet skapas även tillfällen där barnen kan använda och utveckla sina kunskaper i **sitt eget eller sina egna modersmål**. Det egna modersmålet och att lära sig svenska eller finska ligger till grund för barnets funktionella två- och flerspråkighet. Ansvar för att upprätthålla och utveckla barnets modersmål – ett eller flera – och kultur ligger i första hand hos barnets familj.

Vid behov används tolk i diskussion med vårdnadshavare för att garantera ömsesidig förståelse.

I förskoleundervisning på två språk följs bestämmelserna i i kapitel 4.4 i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014).

Utvecklingen av det svenska språket hos barnet stöds medvetet i vardagliga situationer i barngruppen. Ett flerspråkigt barns lärande av undervisningsspråket stöds på ett målinriktat och systematiskt sätt i dagliga interaktionssituationer samt via innehållen i förskoleundervisningens lärområden och via leken.

SpråkPeda-verktyget används för att granska språkvärlden hos ett flerspråkigt barn och för att följa upp kunskaperna i undervisningsspråket. Främjandet av språkinläring utvärderas alltid i relation till personalens agerande, lärmiljöerna och den språkmiljö barnet vistas i. Barn vars modersmål är annat än svenska eller finska kan anmäla sig till skolans undervisning i det egna modersmålet. Man strävar till att ordna undervisning om minst fem barn /elever med samma språk anmäler sig till undervisningen. I samma undervisningsgrupp kan finnas förskoleelever och andra elever i flera årskurser, och undervisningen kan ordnas i barnets närskola eller i annan skola i Kyrksläotts kommun. Undervisningen är frivillig för barnet, men efter anmälan förutsätts att barnet regelbundet deltar i den. Vårdnadshavarna svarar för skjutsen.

5. Stöd för växande och lärande

I försöket med tvåårig förskoleundervisning iakttas de bestämmelser om barnets växande och lärande som i enlighet med lagen om grundläggande utbildning föreskrivs i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014. Närmare anvisningar för försökskommunerna har sammanställts i kapitlet 5.7.

I grunderna för förskoleundervisningens läroplan används den i förskoleundervisningen lämpligare termen stöd för växande och lärande i stället för termen stöd för lärande och skolgång som används i lagen om grundläggande utbildning. Stödet för växande och lärande och elevvården som beskrivs i kapitel 6 ska bilda en helhet. I detta kapitel föreskrivs om stödet för lärande och skolgång som fastställs i lagen om grundläggande utbildning.

5.1 Principerna för stöd

Barn som deltar i förskoleundervisning omfattas av stöd för växande och lärande enligt lagen om grundläggande utbildning. Enligt lagen har barnen rätt att få tillräckligt stöd genast när behov uppstår. Det finns tre nivåer av stöd för växande och lärande: allmänt, intensifierat och särskilt stöd. Stödformer som nämns i lagen om grundläggande utbildning är till exempel specialundervisning på deltid, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel. Stödformerna kan användas på alla nivåer av stöd, antingen enskilt eller samtidigt så att de kompletterar varandra. Det stöd som barnet ges ska vara flexibelt och planerat på lång sikt och förändras i enlighet med behovet av stöd. Stödet ges så länge som det är nödvändigt och på den nivå och i den form som det är nödvändigt. Det är viktigt att behovet av stöd identifieras och att stöd för växande och lärande ges i ett tidigt skede för att förhindra att problemen växer och blir mera komplicerade.

Stödet för växande och lärande ska ordnas utgående från såväl det enskilda barnets som barngruppens styrkor respektive behov i anknytning till lärande och utveckling. Det är viktigt att i förskoleundervisningen se till att alla barn får uppleva att de lyckas i lärandet och som medlemmar i gruppen. Det stöder barnens positiva uppfattning om sig själva. Mångsidig respons och information om lärandet ska metodiskt användas för att uppmuntra och handleda barnen. På det viset blir barnen medvetna om hur lärandet framskrider.

Stödet för växande och lärande innebär både lösningar som berör hela gruppen och lärmiljöerna samt lösningar som möter barnens individuella behov. Särskild vikt ska läggas vid att lärandet framskrider så obehindrat som möjligt och att inlärningssvårigheter förebyggs och upptäcks i ett tidigt skede. Yrkesövergripande samarbete mellan lärarna, speciallärare, övrig förskolepersonal och andra sakkunniga är viktigt för att behovet av stöd ska upptäckas och när stödet planeras och genomförs. Vilka sakkunniga som ska delta i samarbetet avgörs från fall till fall.

Principen är att behovet av stöd ska bedömas och beslut om stöd enligt lagen om grundläggande utbildning fattas så fort som möjligt efter att förskoleundervisningen inletts. Ofta har barnets behov av stöd observerats redan innan förskoleundervisningen inletts. Samarbete mellan förskoleundervisningen, barnets tidigare småbarnspedagogik, rådgivningen och vårdnadshavarna bidrar till kontinuitet i barnets välbefinnande och lärande. Information om stödåtgärder som barnet eventuellt fått före förskolan ska utnyttjas i förskoleundervisningen.

När behovet av stöd bedöms ska först de befintliga arbetssätten, undervisningsarrangemangen och lärmiljöerna samt hur de lämpar sig för barnet granskas. Utifrån det bedöms om man genom att ändra på dem kunde hitta bättre pedagogiska lösningar för barnet.

Barnet ska i första hand ges stöd i den egna förskolegruppen genom olika flexibla arrangemang, om inte barnets bästa nödvändigtvis förutsätter att barnet flyttas till en annan grupp eller enhet. Om barnet utöver förskoleundervisning också använder andra tjänster inom småbarnspedagogiken, ska förskolepersonalen och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken samarbeta i frågor som gäller stödet för barnets växande och lärande.

Det är viktigt att information om barnets behov av stöd och det stöd barnet fått i förskolan också överförs till den grundläggande utbildningen. Utbildningsanordnarna ansvarar för att skapa och utveckla smidiga rutiner för informationsöverföring.

5.2 Samarbete med vårdnadshavaren i samband med stöd

Undervisningen och fostran ska ordnas i samarbete med vårdnadshavarna så att varje barn får undervisning, handledning och stöd enligt sin utvecklingsnivå och sina behov. När ett barn har behov av stöd ökar betydelsen av samarbete med vårdnadshavaren. Förskolepersonalen ska känna till de lagar och bestämmelser som gäller samarbetet med vårdnadshavaren i anslutning till barnets stöd. Det är bra att informera alla vårdnadshavare om möjligheten att få stöd och om de centrala principerna för stöd. Barnen ska delta i samarbetet på ett ändamålsenligt och för dem lämpligt sätt.

Det är viktigt att förskolepersonalen kontaktar vårdnadshavaren genast om det framgår att ett barn har problem i utvecklingen eller lärandet eller om det finns risk för att barnets välbefinnande äventyras. Vårdnadshavaren ska ges tillräcklig information om till exempel hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor. Vårdnadshavaren ska uppmuntras att för sin del stödja sitt barn i att nå sina mål. Målet är att handla i samförstånd med barnet och vårdnadshavaren. Det är bra att vårdnadshavarna vet att varken de eller barnet kan vägra att ta emot stöd för växande och lärande och att deras samtycke inte behövs för att bedöma behovet av stöd eller för att planera stödet. Barnet kan också behöva stöd inom den individuella elevvården. Detta stöd grundar sig på frivillighet och förutsätter vårdnadshavarens samtycke (se kapitel 6 Elevvård).

5.3 Allmänt stöd

Förskoleundervisning av hög kvalitet lägger grund för barnets växande, lärande och välbefinnande. Svårigheter ska förebyggas till exempel genom olika slags arbetssätt och pedagogiska metoder, flexibel gruppindelning och samarbete mellan lärarna och den övriga personalen. Undervisningen ska ta hänsyn till både gruppens och det enskilda barnets behov.

Det första sättet att möta ett barns behov av stöd är allmänt stöd. Det innebär i allmänhet att enstaka stödåtgärder sätts in för att påverka situationen i ett så tidigt skede som möjligt. Allmänt stöd ska ges genast när behovet av stöd uppstår och det krävs inga särskilda undersökningar eller beslut för att påbörja stödet.

Att utvärdera behovet av stöd och ge det stöd som behövs ska ingå i all fostran och undervisning. Stödet ska ordnas genom samarbete mellan lärarna och den övriga förskolepersonalen och i nära samarbete med vårdnadshavaren och barnet. Inom det allmänna stödet ska barnets behov av stöd mötas till exempel med hjälp av material och redskap som lämpar sig för barnets individuella behov samt undervisningsprogram som är avsedda för förskoleundervisningen och specialundervisning på deltid. En plan för barnets lärande kan användas i samband med allmänt stöd.

5.4 Intensifierat stöd

Ett barn som behöver regelbundet stöd eller flera olika former av stöd samtidigt ska utgående från en pedagogisk bedömning ges intensifierat stöd i enlighet med en plan för barnets lärande. Intensifierat

stöd ges då det allmänna stödet inte är tillräckligt och så länge barnet behöver det. Det intensifierade stödet ska planeras som en helhet. Stödet är mera omfattande och mera långsiktigt än det allmänna stödet. Barnet behöver ofta även flera former av stöd. Inom det intensifierade stödet kan alla former av stöd inom förskoleundervisningen användas, med undantag av den specialundervisning som ges på basis av ett beslut om särskilt stöd.

Stödet ska ordnas genom samarbete mellan lärarna och förskolans övriga personal. Läraren ska ge barnet och vårdnadshavaren respons om barnets framsteg samt lyssna och ta hänsyn till deras åsikter. Under den tid barnet får intensifierat stöd ska läraren i samråd med vårdnadshavaren regelbundet följa upp barnets lärande och välbefinnande. Om det utifrån en bedömning konstateras att behovet av stöd har förändrats eller att barnet inte har nytta av det stöd som ges, ska planen för barnets lärande uppdateras så att den motsvarar den nya situationen.

Intensifierat stöd ges i regel ända tills förskoleundervisningen avslutas. Eftersom man i allmänhet inte på en kort tid kan konstatera vilken effekt stödet haft, är det under förskoletiden sällan nödvändigt att fatta ett beslut om särskilt stöd för ett barn som får intensifierat stöd.

Pedagogisk bedömning

Inledandet av intensifierat stöd ska grunda sig på en pedagogisk bedömning. I den skriftliga pedagogiska utredningen ska beskrivas

- barnets växande och lärande som helhet ur förskolepersonalens, vårdnadshavarens och barnets synvinkel
- det allmänna stöd som barnet har fått och en bedömning av vilken effekt olika former av stöd har haft
- barnets intressen, styrkor, inlärningsfärdigheter och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- en bedömning av vilka pedagogiska stödåtgärder, stödåtgärder som gäller lärmiljön, handledning, elevvård, eller andra stödåtgärder som kan stödja barnet
- en bedömning av barnets behov av intensifierat stöd.

Samarbetet med barnet och vårdnadshavaren är viktigt för att behoven ska kunna utredas och stödet planeras och genomföras på bästa sätt. Läraren eller flera lärare tillsammans gör den skriftliga pedagogiska bedömningen. Vid behov anlitas andra sakkunniga när bedömningen utarbetas. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stöder barnets förskoleundervisning, ska de tillämpas med vårdnadshavarens tillstånd.

Inledandet och ordnandet av intensifierat stöd och vid behov återgången till allmänt stöd ska behandlas utgående från den pedagogiska bedömningen som grundar sig på yrkesövergripande samarbete med yrkesutbildade personer inom elevvården. Behandlingen förutsätter inte vårdnadshavarens tillstånd. Uppgifterna om behandlingen av ärendet ska dokumenteras på det sätt som utbildningsanordnaren bestämt, till exempel i den skriftliga pedagogiska bedömningen.

Plan för barnets lärande inom intensifierat stöd

Stödet som barnet får inom det intensifierade stödet ska antecknas i en plan för barnets lärande. Planen för barnets lärande ska basera sig på en godkänd läroplan och ska beskriva målen för barnets växande och lärande och vilka undervisningsarrangemang, stöd- och handledningsåtgärder som barnet behöver.

Målet är att ge barnet förutsättningar att nå sina mål. Den plan för barnets lärande som ska utarbetas inom intensifierat stöd ska bygga på information som tagits fram i samband med en pedagogisk

bedömning. Planen ska utarbetas tillsammans med barnet och vårdnadshavaren, om det inte finns något uppenbart hinder för det. Vid behov deltar även andra sakkunniga i uppgörandet av planen. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stöder barnets förskoleundervisning, ska de tillämpas med vårdnadshavarens tillstånd. I samband med att planen för barnets lärande utarbetas, avtalas också om uppföljningen av hur målen nås samt när och hur ofta planen ska ses över. Om det sker förändringar i barnets situation, ska planen alltid justeras så att den motsvarar behovet av stöd.

Planen för barnets lärande som ska utarbetas inom det intensifierade stödet ska innehålla följande uppgifter i enlighet med vad som förutsätts för att ordna förskoleundervisning och stöd för barnet:

Mål för barnets välbefinnande, växande och lärande

- barnets uppfattning om sina mål och intressen
- barnets styrkor, inlärningsförutsättningar och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- barnets mål i anslutning till lärande, arbets- och kommunikationsfärdigheter

Pedagogiska lösningar

- lösningar som gäller lärmiljöerna
- lösningar i anslutning till barnets stöd, såsom flexibel gruppindelning, kompanjonundervisning, undervisningsmetoder, arbetssätt och sätt att kommunicera
- specialundervisning på deltid som ges barnet
- mål och åtgärder för handledning av barnet

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- stöd av elevvården och andra sakkunniga samt ansvarsfördelningen mellan olika aktörer
- tolknings- och biträdestjänster enligt lagen om grundläggande utbildning som förutsätts för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen, övriga undervisningstjänster, särskilda hjälpmedel samt ansvarsfördelningen mellan de olika aktörerna
- samarbetet med barnet och vårdnadshavaren, det stöd som vårdnadshavaren ger
- barnets eventuella deltagande i övrig småbarnspedagogik och en beskrivning av samarbetet med den som ordnar verksamheten

Uppföljning och bedömning av stödet

- uppföljning av hur målen i planen för barnets lärande nås, utvärdering av åtgärdernas effekt och tidpunkter för utvärderingen
- granskning av planen för barnets lärande samt tidpunkt för granskningen
- vilka personer som varit med och utarbetat planen

I planen för barnets lärande ska barnets personliga egenskaper inte beskrivas.

5.5 Särskilt stöd

Särskilt stöd ska ges barn som annars inte i tillräcklig utsträckning kan uppnå målen för växande, utveckling eller lärande. Barnets förutsättningar har kunnat försämrats på grund av exempelvis en funktionsvariation eller en allvarlig sjukdom. Syftet med det särskilda stödet är att ge barnet ett övergripande och systematiskt stöd för växande och lärande och att främja barnets förutsättningar för lärande. Också ett barn som får särskilt stöd ska få uppleva glädje över att lyckas och lära sig. Detta stärker barnets självkänsla och motivation att lära sig.

Ett beslut om särskilt stöd kan fattas under tiden i förskoleundervisning eller innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds. Ett beslut om särskilt stöd kan fattas utan föregående pedagogisk utredning eller intensifierat stöd, om det ur en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att undervisningen för barnet till följd av en funktionsvariation, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan motsvarande orsak inte kan ordnas på annat sätt.

Särskilt stöd innefattar specialundervisning och annat stöd som barnet behöver och har rätt till enligt lagen om grundläggande utbildning. Specialundervisningen och det övriga stöd som barnet får ska bilda en systematisk helhet. Alla former av stöd som fastställs i lagen om grundläggande utbildning kan användas. Utbildningsanordnaren ska se till att det finns tillgång till specialpedagogisk kompetens när ett barn ges särskilt stöd.

Ett barn som fått ett beslut om särskilt stöd ska ges specialundervisning i enlighet med en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) som utarbetas för barnet. Syftet med de pedagogiska lösningarna i specialundervisningen är i första hand att säkerställa barnets lärande. De pedagogiska lösningarna kan till exempel gälla undervisningen och arbetssätten eller materialen och redskapen.

Utöver de pedagogiska lösningarna i specialundervisningen som stöder lärandet, har ett barn som får särskilt stöd också rätt till annat stöd i förskoleundervisningen. Sådant stöd är exempelvis individuell elevvård, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel.

Pedagogisk utredning

Innan ett beslut om särskilt stöd fattas ska utbildningsanordnaren göra en pedagogisk utredning om barnet. Utbildningsanordnaren ska utse ett organ, en tjänsteman eller anställd som tar fram en skriftlig utredning

- om barnets framsteg i lärandet av de lärare som ansvarar för barnets förskoleundervisning
- om det intensifierade stöd som barnet fått, och om barnets helhetssituation som sammanställts genom yrkesövergripande samarbete med yrkesutbildade personer inom elevvården.

Utgående från dessa två utredningar gör utbildningsanordnaren en bedömning av barnets behov av särskilt stöd. Den helhet som de två utredningarna och den bedömning som gjorts utifrån dem utgör kallas för pedagogisk utredning.

I den skriftliga pedagogiska utredningen beskrivs:

- hur barnets lärande framskrider
- barnets växande och lärande som helhet ur förskolepersonalens, vårdnadshavarens och barnets synvinkel
- det intensifierade stöd som barnet har fått och en bedömning av vilken effekt olika former av stöd har haft
- barnets styrkor och intressen, barnets inlärningsfärdigheter och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- en bedömning av vilka pedagogiska stödåtgärder, stödåtgärder som gäller lärmiljön, handledning, elevvård, eller andra stödåtgärder som kan stödja barnet
- en bedömning av behovet av särskilt stöd.

Den pedagogiska utredningen ska göras utgående från barnets eventuella tidigare pedagogiska bedömning och plan för barnets lärande. Samarbetet med barnet och vårdnadshavaren är viktigt för att behoven ska kunna utredas och stödet planeras och genomföras på bästa sätt.

För beredningen av ett beslut om särskilt stöd behövs utöver en pedagogisk utredning eventuellt också andra utlåtanden, såsom ett psykologiskt eller medicinskt utlåtande eller en motsvarande social utredning. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stöder barnets förskoleundervisning, ska de tillämpas med vårdnadshavarens tillstånd.

Beslut om särskilt stöd

För att ge särskilt stöd måste utbildningsanordnaren fatta ett skriftligt beslut. Innan beslutet om särskilt stöd fattas ska utbildningsanordnaren höra barnet och vårdnadshavaren. Beslutet ska fattas i enlighet med förvaltningslagen. Beslutet om särskilt stöd ska beskriva barnets huvudsakliga undervisningsgrupp, eventuella tolknings- och biträdestjänster, andra tjänster som barnet behöver samt vid behov undantagsarrangemang i förskoleundervisningen. En besväransvisning ska fogas till beslutet, eftersom vårdnadshavarna har rätt att söka ändring i beslutet genom besvär. Ett beslut ska alltid motiveras. Motiveringarna till beslutet ingår i allmänhet i den pedagogiska utredningen och i eventuella utlåtanden.

Ett beslut om särskilt stöd kan fattas innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds eller under tiden sådan utbildning pågår utan föregående pedagogisk utredning eller intensifierat stöd, om det ur en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att undervisningen för barnet till följd av en funktionsvariation, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan motsvarande orsak inte kan ordnas på annat sätt. Vanligtvis fattas ett beslut om särskilt stöd tidigast när förskoleundervisningen inleds. Endast för barn som omfattas av förlängd läroplikt måste beslutet fattas när barnet är fem år. Ifall ett beslut om särskilt stöd fattas under förskoletiden utan att barnet fått intensifierat stöd, ska beslutet grunda sig på en omvärdering av barnets situation, till exempel till följd av en olycka eller svår sjukdom.

Enligt lagen om grundläggande utbildning ska behovet av särskilt stöd alltid granskas då barnets behov av stöd förändras på de punkter som bestäms i beslutet om särskilt stöd. Att granska behovet under förskoletiden innebär i allmänhet att ändra på en viss sak i beslutet om särskilt stöd. Det kan till exempel gälla biträdestjänster eller särskilda hjälpmedel. För granskningen görs en ny pedagogisk utredning om barnet. Om barnet inte längre behöver särskilt stöd, ska ett beslut fattas om att stödet avslutas. Barnet övergår därefter till intensifierat stöd. Eftersom man i allmänhet inte på en kort tid kan konstatera vilken effekt stödet haft, är det ovanligt att det särskilda stödet avslutas under barnets förskoletid.

Individuell plan för hur förskoleundervisningen ska ordnas

För verkställandet av ett beslut om särskilt stöd ska en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) utarbetas för barnet. Planen ska beskriva hur barnet ges undervisning och annat stöd i enlighet med beslutet om särskilt stöd. IP är en skriftlig plan som beskriver målen för barnets förskoleundervisning och lärande, undervisningens innehåll, de pedagogiska metoderna och hurdan stöd barnet behöver.

IP ska alltid utarbetas i samband med särskilt stöd och bygger på information som tagits fram i samband med en pedagogisk utredning. IP ska utarbetas utgående från barnets eventuella tidigare plan för lärande. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stöder barnets förskoleundervisning, ska de tillämpas med vårdnadshavarens tillstånd.

Barnets lärare ska utarbeta planen tillsammans med barnet och vårdnadshavaren, om det inte finns något uppenbart hinder för det. Vid behov deltar även andra sakkunniga i uppgörandet av planen.

IP som utarbetas i samband med särskilt stöd ska innehålla följande uppgifter i enlighet med vad som förutsätts för att ordna förskoleundervisning och stöd för barnet:

Mål för barnets välbefinnande, växande och lärande

- barnets uppfattning om sina mål och intressen
- barnets styrkor, inlärningsförutsättningar och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- mål som anknyter till barnets lärande, arbetsfärdigheter och utveckling, såsom kunskapsmässiga, sociala, motoriska, språkliga och emotionella mål

Pedagogiska lösningar

- lösningar som gäller lärmiljöerna
- lösningar i anslutning till barnets stöd, såsom flexibel gruppindelning, kompanjonundervisning, undervisningsmetoder, arbetssätt och sätt att kommunicera
- specialundervisning som barnet erbjuds
- mål och åtgärder för handledning av barnet

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- stöd av elevvården och andra sakkunniga samt ansvarsfördelningen mellan olika aktörer
- tolknings- och biträdestjänster i enlighet med beslutet om särskilt stöd, övriga undervisningstjänster, särskilda hjälpmedel samt ansvarsfördelningen mellan de olika aktörerna
- samarbetet med barnet och vårdnadshavaren, det stöd som vårdnadshavaren ger
- barnets eventuella deltagande i övrig småbarnspedagogik och en beskrivning av samarbetet med den som ordnar verksamheten
- en beskrivning av hur barnets transport till och från förskolan ordnas och vem som ansvarar för den samt av den handledda verksamheten och övervakningen som ordnas när barnet väntar på transport

Uppföljning och bedömning av stödet

- bedömning av barnets välbefinnande och lärande som helhet i samråd med barnet och vårdnadshavaren
- uppföljning av hur målen i IP nås, utvärdering av vilken effekt åtgärderna haft samt tidpunkter för utvärderingen
- granskning av IP samt tidpunkt för granskningen
- vilka personer som varit med och utarbetat planen

I IP ska barnets personliga egenskaper inte beskrivas. IP kan innehålla en bilaga med vårdnadshavarens specifika tillstånd att överlåta information.

IP ska vid behov ses över så att den motsvarar barnets behov, dock minst en gång per läsår. Planen ska alltid ses över då barnets behov av stöd eller målen för undervisningen förändras. Om man beslutar att avsluta det särskilda stödet, ska en plan för barnets lärande utarbetas och barnet övergå till intensifierat stöd.

Förlängd läroplikt

Om det är uppenbart att ett barn på grund av en funktionsvariation eller sjukdom inte på nio år kan nå de mål som ställts upp för den grundläggande utbildningen, blir barnet läropliktigt ett år tidigare än vad som bestäms i lagen om grundläggande utbildning. Läroplikten upphör när den grundläggande utbildningens lärokurs har fullgjorts eller när det har förflutit 11 år sedan läroplikten för barnet som omfattas av förlängd läroplikt började. För barn som omfattas av förlängd läroplikt kan förskoleundervisningen omfatta ett eller två år. Syftet är att förbättra barnets förutsättningar att klara den grundläggande utbildningen så bra som möjligt.

Barn med svår funktionsnedsättning omfattas av förlängd läroplikt. Också en svår sjukdom kan vara orsak till förlängd läroplikt. Ett beslut om förlängd läroplikt fattas i allmänhet innan barnet blir läropliktigt. Då ska också ett beslut om särskilt stöd för barnet fattas. En IP ska utarbetas för barnet då förskoleundervisningen inleds. Varje barn har rätt till förskoleundervisning året innan läroplikten börjar. Barn som omfattas av förlängd läroplikt har rätt till förskoleundervisning från och med början av höstterminen det år barnet fyller fem år. Ett beslut om förlängd läroplikt behövs innan förskoleundervisningen inleds för att rätten till den ska kunna förverkligas.

Sektorsövergripande samarbete är en förutsättning för att ett barn ska kunna hänvisas till stöd i ett tillräckligt tidigt skede. Barnets vårdnadshavare ska i tillräckligt god tid få information om de olika alternativen av förlängd läroplikt och om konsekvenserna av olika val. Vårdnadshavaren avgör om barnet ska delta i den förskoleundervisningen som föregår läroplikten. Hur länge barnet ska gå i förskola och när barnet ska inleda den grundläggande utbildningen ska planeras utgående från barnets framsteg, behovet av stöd och situationen som helhet.

Förskoleundervisningen för barn som omfattas av förlängd läroplikt kan ordnas på tre olika sätt:

- Barnet börjar i förskoleundervisning som föregår läroplikten det år barnet fyller fem år, fortsätter följande år inom den läropliktsenliga förskoleundervisningen och inleder därefter den grundläggande utbildningen.
- Barnet inleder den förlängda läropliktsenliga förskoleundervisningen det år barnet fyller sex år, deltar i förskoleundervisningen ett år och inleder därefter den grundläggande utbildningen.
- Barnet inleder den förlängda läropliktsenliga förskoleundervisningen det år barnet fyller sex år och deltar i förskoleundervisningen två år. Barnet inleder då den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som föreskrivs, det vill säga det år barnet fyller åtta år. Ett separat förvaltningsbeslut ska fattas om den grundläggande utbildningen inleds senare än vad som föreskrivs.

5.6 Stödformer som fastställs i lagen om grundläggande utbildning

Specialundervisning på deltid

Ett barn som har svårigheter i sitt lärande eller sin skolgång har rätt att få specialundervisning på deltid vid sidan om den övriga förskoleundervisningen. Specialundervisning på deltid ges barn som till exempel har språkliga, matematiska eller motoriska svårigheter eller svårigheter med självkontroll, uppmärksamhet eller sociala färdigheter. Målet med specialundervisningen på deltid är att stärka barnets förutsättningar för lärande och förebygga svårigheter i utvecklingen och lärandet.

Specialundervisning på deltid ska ges på alla nivåer av stöd. Specialundervisningen på deltid ska ordnas flexibelt som kompanjonundervisning, i en liten grupp eller som individuell undervisning. Alla vårdnadshavare ska informeras om hur specialundervisning på deltid genomförs i förskolan. Lärarna ska tillsammans och i samråd med barnet och vårdnadshavaren planera specialundervisningen på

deltid samt bedöma behovet och effekten av undervisningen i fråga. Målen för och innehållet i specialundervisningen på deltid ska integreras i barnets övriga undervisning.

Tjänster och särskilda hjälpmedel som förutsätts för att kunna delta i undervisningen

Ett barn har på alla nivåer av stöd rätt att avgiftsfritt få de tolknings- och biträdestjänster, övriga undervisningstjänster och särskilda hjälpmedel som förutsätts för att barnet ska kunna delta i undervisningen. Syftet är att garantera barnet grundläggande förutsättningar för växande och lärande samt tillgängliga lärmiljöer med möjlighet till socialt samspel.

Ett barn ska vid behov få tolkning på grund av till exempel hörselnedsättning eller specifika språkliga svårigheter. Barnet kan också ha behov av kommunikationsmetoder som stöder eller ersätter tal, till exempel olika symbolsystem. För barn som använder teckenspråk kan man vid behov använda en teckenspråkstolk eller ett biträde som behärskar teckenspråk som stöd för barnets kommunikation. För barn med olika grader av hörselnedsättning kan också andra tolkningsmetoder än teckenspråkstolkning komma i fråga. För barn med specifika språkliga svårigheter används en taltolk eller ett biträde som behärskar metoder som stöder och ersätter tal. Även läraren kan stödja barnets kommunikation med hjälp av tecken eller andra symboler.

Det stöd som biträdet ger ska hjälpa barnet att klara sig självständigt, ta egna initiativ och utveckla en positiv självkänsla. Bitrådets stöd kan riktas till ett enskilt barn eller till hela förskolegruppen. Lärares uppgift är att planera, undervisa, stödja och utvärdera barnets och hela gruppens lärande och arbete. Biträdet ska handleda och stödja barnet i dagliga situationer och hjälpa barnet att utföra uppgifter enligt lärares eller andra sakkunnigas anvisningar. Lärarna och biträdena ska planera och utvärdera sitt arbete tillsammans och vid behov med den övriga förskolepersonalen.

En elev kan behöva särskilda hjälpmedel för att se, höra, röra sig eller för något annat fysiskt behov. Det kan också vara fråga om särskilda behov för lärandet. I sådana fall kan man till exempel använda olika datatekniska tillämpningar, talböcker, konkretiseringsmaterial i matematik eller hjälpmedel som stöder koncentrationen. De som arbetar med barnet ska vara tillräckligt insatta i användningen av de hjälpmedel som behövs för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen och genom samarbete med andra sakkunniga handleda barnet och vårdnadshavaren i användningen av hjälpmedlen. Hjälpmedlen ska användas systematiskt och användningen och behovet ska utvärderas regelbundet.

De som arbetar med barnet ska tillsammans och vid behov med hjälp av andra sakkunniga planera användningen av de tjänster och hjälpmedel som förutsätts för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen. Stödet för barnet kan förutsätta specialkompetens som inte är tillräcklig hos personalen vid den egna förskoleenheten. I sådana fall utnyttjas till exempel lär- och handledningscenter som erbjuder tjänster för barnen och utbildning och konsultation för personalen.

Utbildningsanordnaren beslutar om tolknings- och biträdestjänster och om övriga undervisningstjänster och särskilda hjälpmedel. Barnets lärare och elevvårdspersonalen bedömer tillsammans behovet och omfattningen av de tjänster och hjälpmedel som barnet behöver. Även den information som fås av barnet och vårdnadshavaren och eventuella utlåtanden av utomstående experter utnyttjas. Behovet av tjänster och hjälpmedel för barn som får intensifierat stöd ska beskrivas i en pedagogisk bedömning. Om barnet får särskilt stöd, ska behovet av tjänster och särskilda hjälpmedel bedömas i en pedagogisk utredning och fastställas i ett beslut om särskilt stöd. För ett barn som får allmänt och intensifierat stöd ska ett förvaltningsbeslut fattas om de tjänster och särskilda hjälpmedel som barnet behöver. Användningen av tjänster och hjälpmedel ska beskrivas i en plan för barnets lärande eller i en IP.

Varje barn har rätt få tillräcklig pedagogisk handledning enligt de egna förutsättningarna och behoven och stöd för växande och lärande. Stödet ges på tre nivåer: allmänt, intensifierat och särskilt stöd.

Stöd för växande och lärande är:

- *speciallärarna inom småbarnspedagogik*
- *elevvårdens sakkunniga: förskoleundervisningens kurator och psykolog*
- *gruppassistenter*
- *stödda grupper*
- *konstpedagog*

Läraren identifierar behovet av stöd för utveckling, växande och lärande i barngruppen och diskuterar sina iakttagelser med vårdnadshavarna. Barnet ska få det stöd som hen behöver så fort som behovet upptäcks. Samarbete med specialläraren inom småbarnspedagogik inleds omedelbart och också skolpsykologen eller skolkuratoren kan i ett tidigt stadie kopplas in i samarbetet. Läraren följer regelbundet upp barnets utveckling, lärande och välmående i samarbete med vårdnadshavarna.

Specialläraren inom småbarnspedagogik ansvarar för det mångprofessionella nätverkssamarbetet och fungerar som sakkunnig i fråga om barnets utveckling, växande och lärande i samarbetet vid stadieövergångar gällande barn i behov av stöd. Mångprofessionella samarbetspartner kan enligt behov, och med vårdnadshavarnas tillåtelse, delta i planering och utvärdering av stöd för barn.

Allmänt stöd

Vid behov kommer det allmänna stöd som påbörjats inom småbarnspedagogiken att fortsätta i förskoleundervisningen. Läraren svarar för uppföljning, utvärdering, planering och förverkligande av barnets dagliga behov av stöd för lärande och växande. Smågruppsverksamhet och handledda lekar som stöder barnet planeras och förverkligas med hänsyn till barnens olika utgångspunkter, styrkor och behov. Specialläraren inom småbarnspedagogik fungerar som stöd för läraren vid övervägandet av olika sätt och metoder för undervisningen med hjälp av Lista över stödformer, t.ex. genom att omforma lärmiljön så att den tillgodoser barnets behov. Det allmänna stöd som barnet får antecknas i Barnets plan för förskoleundervisning och det utvärderas kontinuerligt.

Intensifierat stöd

Vid behov kommer det intensifierade stöd som påbörjats inom småbarnspedagogiken att fortsätta i förskoleundervisningen. Specialläraren inom småbarnspedagogik ansvarar för uppgörandet av dokumenten (Pedagogisk bedömning och Plan för lärande) i Wilma-systemet. Dokumenten görs upp i samarbete med vårdnadshavarna, förskoleläraren och andra sakkunniga. Specialläraren inom småbarnspedagogik konsulterar elevvårdens sakkunniga i samband med uppgörandet av den pedagogiska bedömningen. Specialläraren inom småbarnspedagogik ansvarar för att vägleda förverkligandet av stödet i den tvååriga förskoleundervisningsgruppen och för specialundervisning på deltid. Förverkligandet av det intensifierade stödet utvärderas kontinuerligt.

Särskilt stöd

Vid behov kommer det särskilda stöd som påbörjats inom småbarnspedagogiken att fortsätta i den tvååriga förskoleundervisningen. Specialläraren inom småbarnspedagogik ansvarar för upprättandet av dokumenten (Pedagogisk utredning, Hörande av barn och vårdnadshavare) i Wilma-systemet tillsammans med vårdnadshavarna och läraren. Som stöd för den pedagogiska utredningen används

Barnets plan för förskoleundervisning och den görs i samarbete med vårdnadshavarna, läraren och andra sakkunniga.

Daghemsföreståndaren ansvarar för att det för varje barn som fått ett beslut om särskilt stöd uppgörs en individuell plan för hur förskoleundervisningen ska ordnas (IP) inom tre månader efter att beslutet om särskilt stöd trätt i kraft. Specialläraren inom småbarnspedagogik svarar för uppgörandet av den individuella planen. IP:n görs i samarbete med barn, vårdnadshavarna, specialläraren inom småbarnspedagogik, skolans speciallärare, förskoleundervisningens lärare och andra sakkunniga.

IP ersätter Barnets plan för förskoleundervisning. Förverkligandet av de konkreta mål som antecknats i IP utvärderas och granskas kontinuerligt. Specialläraren inom småbarnspedagogik ansvarar för att handleda förverkligandet av stödet och för specialundervisning på deltid.

Förlängd läroplikt

Barn som omfattas av förlängd läroplikt får en rekommendation från vårdexperten om förlängd läroplikt och särskilt stöd. Beslutet om förlängd läroplikt kräver ett beslut om särskilt stöd. Dessa beslut kräver sakkunnigutlåtande och blanketten Hörande av barn och vårdnadshavare för att fatta ett beslut om förlängd läroplikt. Specialläraren inom småbarnspedagogik ansvarar för hörandet av vårdnadshavarna och levererar alla handlingar till chefen för enheten för stöd för växande och lärande, som fattar ett överklagbart förvaltningsbeslut om förlängd läroplikt och särskilt stöd.

För ett barn med förlängd läroplikt ordnas specialundervisningen av skolans speciallärare.

Stödformer som fastställs i lagen om grundläggande utbildning

Specialläraren inom småbarnspedagogik ansvarar för specialundervisning på deltid, för handledning och stöd för personalen i förverkligandet av de tolkningstjänster som barnet behöver (kommunikationsmedel som stöder och ersätter tal) och i användning av olika hjälpmedel på alla stödnivåer, från allmänt stöd till särskilt stöd. Andra tolknings-, hjälpmedels- och assistenttjänster granskas och utvärderas av arbetsgruppen för ordnande av stöd med tanke på fördelningen av resurserna för växande och lärande i hela kommunen. Chefen för enheten för stöd för växande och lärande beslutar om stödresurserna på basis av separata ansökningar.

6. ELEVVÅRD

I försöket med tvåårig förskoleundervisning iakttas bestämmelserna om elevvård enligt lagen om elev- och studerandevård och revideringen av lagen. Närmare anvisningar för försökskommunerna har sammanställts i underkapitel 6.1.

I dessa grunder används begreppen barn och förskoleundervisning, förskola eller förskoleenhet. Det som nedan föreskrivs om välfärdsområden gäller även Helsingfors stad.

Elevvård innebär att främja och upprätthålla barnets lärande, goda psykiska och fysiska hälsa, sociala välbefinnande samt verksamhet som ökar förutsättningarna för dessa i förskolan. Barnet har rätt att avgiftsfritt få den elevvård som behövs för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen. Elevvårdsarbetet ska utgå från barnets bästa.

Elevvården ska genomföras som systematiskt samarbete mellan undervisningsväsendet och välfärdsområdet och barnen och deras vårdnadshavare samt vid behov andra samarbetspartner. Elevvården ska bestå av både gemensamt och individuellt elevvårdsarbete. Den gemensamma elevvården är förebyggande och det primära sättet att ordna elevvård inom förskoleundervisningen. Elevvården är en gemensam uppgift för alla yrkesverksamma i förskolan. Barnet har dessutom rätt till elevvårdstjänster, som utgörs av rådgivningsbyråttjänster enligt åldersgrupp och kurators- och psykologtjänster. Elevvårdstjänsterna ska ordnas som närservice, som utbildningsanordnaren ska erbjuda ändamålsenliga lokaler för.

Elevvården inom förskoleundervisningen i Kyrklätt följer Kyrklätts elevvårdsplan.